

KONDA

Siyasette Kadın Temsili Araştırması

Mart 2011

*KADER Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği için
hazırlanmış ve gerçekleştirilmiştir*

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ	5
2. SİYASİ KATILIM DERKEN	9
2.1. Yurttaşlık ve temsiliyet ilişkisi	9
2.2. Kadınların önündeki zihni ve fiziki engeller	11
2.3. Kadın temsiliğini engelleme olasılığı	12
2.4. Sonuç yerine... ..	13
3. SİYASETTE KADIN	15
3.1. KONDA Siyasette Kadın Araştırması.....	15
3.2. Kadının toplumdaki konumu	15
3.3. Kadının siyasette yeri	16
3.4. Mecliste kadınlar	18
3.5. Adaylık süreci ve partiler	24
3.6. Örtünme durumu ve kadının siyasete katılımına bakış.....	27
4. KADIN ADAYA BAKIŞ.....	31
4.1. Kadın aday, oy tercihini nasıl değiştirir?	31
4.2. Başlı kapalı kadın aday oy tercihini nasıl değiştirir?.....	34
5. HAYAT TARZI KÜMELERİNİN KADINA BAKIŞI.....	39
5.1. Hayat tarzları araştırması ve kümeler	40
5.2. Kadına genel bakış.....	40
5.3. Eşini seçmeye ve evliliğe bakış.....	42
5.4. Kadın meselesi üzerinde hayat tarzı kümelerinin genel konumlanması	46
6. KADINA DAİR TEMEL DEMOGRAFİK BULGULAR.....	49
6.1. Kadınlarda eğitim	49
6.2. Kadınlarda istihdam	52
7. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	53
7.1. Araştırmanın genel tanımı	53
7.2. Araştırmanın kapsamı	53
7.3. Örneklem.....	53
8. EK: HAYAT TARZI KÜMELERİ.....	55
8.1. Endişeli Modernler.....	55
8.2. Mazbut Modernler	55
8.3. Muhafazakâr Modernler.....	56
8.4. Kavruklar / Uzaktakiler	56
8.5. Ortadakiler	57
8.6. Mahallenin Gençleri	57
8.7. Dini Muhafazakârlar	58
8.8. Kırsal Gelenekselciler.....	59
8.9. Hayata Tutunanlar	59

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Araştırmanın tanımı

Bu rapora esas olan araştırma, 5-6 Mart 2011 tarihlerinde, 36 ilin 180 ilçesine bağlı 308 mahalle ve köyünde 5434 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişi sayısına her mahallede 18'er kişiyle görüşme yapılarak ulaşılmıştır.

Yine bu rapora esas olan diğer bazı bulgular KONDA araştırmaları bulgularından ve KONDA Hayat Tarzları Araştırması'ndan özetlenmiştir.

Kadının toplumdaki konumu

"Kadınlar hayatın her alanında, çalışma hayatında, eğitimde erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmalıdır" şeklinde bir cümle okunduğunda görüşülen kişilerin yüzde 86'sı bu görüşe katılmaktadır (yüzde 29,4 "kesinlikle doğru", yüzde 56,3 "doğru"). Bu görüşe katılmayanlar yüzde 6,1 oranında "ne doğru ne yanlış", yüzde 6,6 "yanlış" ve yüzde 1,5 "kesinlikle yanlış" diyenlerden oluşmaktadır.

"Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır" cümlesine katılanların oranı da yüzde 72,7 ile oldukça yüksektir. Ancak yüzde 12,8 oranında çekimser olan, yüzde 12,9 oranında cümleyi yanlış bulan, yüzde 1,6 oranında ise kesinlikle yanlış bulan denek vardır.

Kadının siyasetteki yeri

Görüşülen kişilere genel olarak kadınların siyasette yer alması konusundaki görüşleri sorulmuştur. Dört soruya verilen cevaplar, görüşülen kişilerin yarısından fazlasının kadınların siyasete katılımını genel anlamda desteklediklerini göstermektedir.

Toplumun büyük bir çoğunluğu fırsat eşitliğine inanırken, yine çok önemli bir oranı siyasal işlerde kadın veya erkek olmanın fark etmediğini söylemektedir. "İçişleri bakanlığı, meclis başkanlığı, milli savunma bakanlığı gibi siyasal işleri yapmak ve sorumluluklar almak için, kadın veya erkek olmak fark etmez" cümlesine görüşülen kişilerin yüzde 72'si katılmakta, yüzde 15'i ise doğru bulmamaktadır.

Kadın siyasetçilerin sayısının artması durumunda Türkiye'nin geleceğine, daha iyi bir toplum haline geleceğine inananların oranı, yüzde 56 ile yarından fazladır.

Benzer bir soru tersten sorularak, görüşülen kişilere "Kadınların siyasette ve mecliste şimdikinden fazla yer almalarına gerek yoktur" cümlesi okunduğunda, görüşülen kişilerin yüzde 71'si karşı çıkmakta (yüzde 19 "kesinlikle yanlış", yüzde 52 "yanlış"), buna karşılık yüzde 18'i böyle bir gerek olmadığını savunmaktadır.

"Kadınlar siyasette yer alsalar bile ekonomi, finans, dış ilişkiler, milli güvenlik gibi konularda fikir sahibi olamazlar." Bu cümle okunduğunda görüşülen kişilerin yüzde 65'i onaylamadıklarını söylemektedirler (yüzde 15 "kesinlikle yanlış", yüzde 50 "yanlış"). Yüzde 19 ise bu cümleye katılmak suretiyle bir terslik görmediğini ifade etmektedir.

Toplum kadının siyasete katılmasından yana

Genel anlamda toplumun kadının siyaset katılmasını desteklediği, erkekler kadar iyi yapabileceklerini ve bunun ülke için olumlu olacağını savundukları görülmektedir. Kadınların siyasete katılımını, erkekler kadınlara kıyasla kadının siyasete katılımını daha az savundukları görülmektedir.

Eğitim arttıkça kadınların siyasete katılımının artmasını ve kadınların ekonomi, dış politika gibi her türlü konuyu anlayabileceklerini savunanlar artmaktadır.

Mecliste kadınlar daha fazla olsa idi...

Görüşülen kişilerin yüzde 77'si kadınların siyasette daha fazla yer almaları durumunda siyasette ve mecliste genel üslup ve tavırların iyi yönde değişeceğine inanmaktadır. Yüzde 12'lik bir oran buna inanmazken, yüzde 11 de çekimser kalmıştır.

Yine kadınların siyasette daha fazla yer alması durumunda, daha çok kadınların ilgi ve sorumluluk alanı olarak görülen aile içi şiddet, çocuk bakımı, doğum izni, eğitim gibi konuların mecliste daha fazla ele alınacağı önermesine deneklerin yüzde 84'ü katılmaktadır. Sadece yüzde 7'lik bir oran böyle bir değişiklik olacağına inanmamaktadır.

Kadınların mecliste yer almalarının, toplumdaki başka karar mekanizmalarına doğrudan yansımaları olup olmayacağı sorulan bir soru, "Kadın milletvekili sayısının artması, kadınların başka alanlarda da önemli roller üstlenmelerini, karar verir hale gelmelerini sağlamayacaktır" şeklinde sorulmuş ve yüzde 66'lık bir kesim bu cümleye katılmadığını belirtmiştir. Yüzde 16'lık bir kesim ise bu cümleye katılmak suretiyle bu tür bir yansıma olacağına inanmadığını belirtmiştir.

Görüşülen kişilere, bunların yanı sıra kadınların siyasette neden düşük oranda yer aldıklarına dair yorumları sorulmuştur. Yüzde 39,2 oranında "siyasette, partilerde kadınlara yeterince destek verilmiyor" cevabı verilirken, deneklerin yüzde 26,5'i "Kadınların siyaset yapamayacağı düşünülüyor," yüzde 20,3'ü "Aile sorumlulukları ağır basıyor" cevabı vermiştir. Bunların yanı sıra görüşülen kişilerin yüzde 14,1'i de bunun nedenini seçmenlerin kadın milletvekili istememesine bağlamıştır.

Özetle, kadınların siyasetteki düşük temsilini toplum, partiler tarafından yer yer öne sürülen "seçmen istemiyor" nedenine veya kadının geleneksel ailevi rollerine değil, esasen siyasette yeterli destek verilmemesine bağlamaktadır.

Kadınların siyasete katılımı neden az?

"Bu hanedeki bir kadının (siz, eşiniz, kızınız, anneniz) siyasete girmesini, belediye başkanı, milletvekili aday olmasını destekler misiniz, doğru bulur musunuz?" şeklinde sorulan soruya cevaben, araştırmaya katılan kişilerin yüzde 69,8 "desteklerim" yüzde 10,8'i "en doğrusunu kendisi bilir", yüzde 13,1'i "desteklemem" ve yüzde 6,3'ü "izin vermem" cevabı vermiştir.

Diğer bir deyişle, Türkiye'de her beş kişiden dördü ailesinden bir kadının, karısının, annesinin, kızının, kız kardeşinin siyasete girmesini onaylayacağını ifade etmektedir.

Ne yapılmalı?

Kadınların siyasette daha fazla rol alması için neler yapılabileceğine dair önerilen çözümler arasından, deneklerin yüzde 23,7'si tercihini kota uygulamasından, yüzde 49,1'i kadın adaylara kolaylık gösterilmesi gereğinden, yüzde 19,3'ü ise özel uygulama gerekmediğinden yana kullanmıştır. Deneklerin yüzde 7,9'u ise sorunun içerdiği varsayıma hepten karşı çıkarak "Kadınların siyasete girmesi yanlıştır" demektedir.

Toplumun büyük çoğunluğunun kadının siyasette yer alması için çaba sarf edilmesinden yana olduğu ancak bunun için kota uygulamasının ilk tercih olmadığı, daha ziyade başka türlü pozitif ayrımcılık uygulamalarını fikren destekledikleri anlaşılmaktadır.

Görüşülen kişilerin yüzde 36'sı kadına özel politikaların etkili olacağını, bir partiyi bunun için tercih edebileceğini söylemektedir. Yüzde 40,6'lık bir kesim bunun tercih unsuru olmayacağını belirtirken, yüzde 21,6 "Bilmiyorum" cevabı vermiştir.

Toplumun yarıya yakını, yüzde 47'si, kadına özel politikaların bir partiyi tercih etmede etkili olacağını belirtmiştir.

Kadın aday oy tercihini değiştirir mi?

"Adayın kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?" sorusuna görüşülen deneklerin yüzde 63'ü "değişmez, partime bakarım" cevabı verirken, yüzde 9'u "kararım güçlenir", yüzde 5'i "sırf bu yüzden vazgeçerim" demektedir. Deneklerin yüzde 23'ü ise "adayın kim olduğuna bağlı" demektedir.

Parti tercihlerine göre bakıldığında, en yüksek oranda "kararım değişmez, partime bakarım" cevabı verenler BDP ve MHP seçmenleri arasında görülmektedir. CHP seçmeninin ortalamadan daha yüksek bir oranı (yüzde 12) için, adayın kadın olması partiye inancını güçlendiren bir unsurdur.

Kararsızların yüzde 30 gibi nispeten yüksek bir oranının parti kararını, kadın adayın kim olduğuna bağlı olarak vereceğini söylemesi kararsız seçmen açısından adayların kimliğinin önemli olduğuna işaret eden bir göstergedir.

Başı kapalı kadın aday oy tercihini değiştirir mi?

"Adayın başı kapalı bir kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?" sorusuna görüşülen deneklerin yüzde 59'u "kararım değişmez, partime bakarım" derken yüzde 19'u da "adayın kim olduğuna bağlı" demektedir. Deneklerin yüzde 9'u "parti kararım güçlenir" cevabı vermekte, yüzde 13'ü ise "parti kararından vazgeçeceğini" söylemektedir.

Ak Parti seçmeninin yüzde 14'ü için başı kapalı kadın aday parti tercihini güçlendirici, yüzde 4'ü için ise parti tercihinden vazgeçirici bir rol oynamaktadır. CHP seçmenlerinde ise tam tersi eğilim gözlenmekte, yüzde 36'sı parti tercihinden vazgeçeceğini söylemektedir. Başı kapalı kadın adaydan olumlu veya olumsuz en az etkilenen, yüzde 72'si parti kararını değiştirmeyeceğini söyleyen MHP seçmenidir. MHP'liler için başı kapalı kadın aday yüzde 10 oranında vazgeçme, yüzde 3 oranında kararında güçlenme nedenidir.

Kararsızlar arasında ise başı kapalı kadın aday nedeniyle kararından vazgeçeceğini söyleyenler yüzde 11, kararının güçleneceğini söyleyenler yüzde 8 oranındadır. Kararsızların dörtte biri adayın örtünmesi veya cinsiyetine değil, kimliğine bakacağını söylemektedir.

2. SİYASİ KATILIM DERKEN ...

Günümüzde yurttaşlık kavramı tartışılırken pek çok farklı teorik yaklaşım olsa da, ilgili yazında özellikle eşitlik ve katılım kavramlarının tartışılarda, büyük oranda uzlaşma sağlanan iki temel öge olduğu söylenebilir. İlgili tartışılarda bir yandan yurttaşların eşitliği önündeki engeller eleştirel bir bakış açısıyla incelenirken, öte yandan eşitlik önündeki engellerin yurttaşların demokratik süreçlere katılımını da olumsuz etkilediğinin altı çizilmektedir. **Eşit haklara sahip yurttaşların, haklara ulaşımının eşit olmaması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.** Dahası farklı ihtiyaçlara sahip yurttaş gruplarının, zaman zaman, taleplerini ve sorunlarını yeterince dillendirememeleri hakkında önemli tartışmalar yürütülmektedir.

Tüm bu sorgulama sürecinde eleştirilere fazlasıyla maruz kalan özellikle “temsili demokrasi” ve “temsili demokrasi”nin yurttaşları karar verme ve politika yapma süreçlerine dahil eden araçlarıdır. Zira temsili demokrasi adı üzerinde bireyleri “temsil etmesi” gerekirken, bazı bireyler hatta gruplar karar verme süreçlerine katılmadıkları için görünmez olabilirler.

Bu tartışma temsili demokrasinin tüm yurttaşları temsil eden bir yapı/süreç olma amacından uzaklaştığı ve erki elinde tutanların temsilcisi haline dönüştüğü bir yapı/süreç olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu bağlamda, tüm yurttaşların eşit haklara, eşit temsiliyet biçimine ve haklara eşit ulaşımına sahip olduğu varsayımı gücünü yitirmektedir. Bu da yurttaşların eşitliğinin hem temsiliyet, hem de temel yurttaşlık haklarına ulaşım (ki bu aynı zamanda kaynaklara ulaşımı da kapsar) anlamında olumsuz yönde etkilemektedir. Bu da yurttaşlığın ana öğelerinden eşitlik ilkesini erozyona uğratmaktadır.(1)

Pek çok farklı ihtiyaçlara sahip grupların, kesimlerin yanı sıra kadınların eşitlik, temsiliyet ve katılım bağlamında hem dünyada, hem de Türkiye’de dezavantajlı bir durumda oldukları sadece istatistiklere bile bakarak anlaşılabilir.

Bu başlangıç ve sunuş bölümü, gerçekleştirilen saha araştırmasına bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bölümde, kadınların temsiliyeti ve yurttaşlık haklarına ulaşımaları önündeki engellere dikkat çekmek istiyoruz. Bu başlangıcın ilk bölümünde yurttaşlık kavramına ve temsiliyetle olan ilişkisine yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise kadınların temsiliyeti ve yurttaşlık haklarına ulaşımalarının önündeki engellerin kadınlık ve erkeklikle ilişkilendirilen normlarla olan ilgisine odaklanmaya çalışılmıştır. Son olarak kadınların temsiliyeti ve haklarına ulaşımındaki engellerin olası sonuçlarının altı çizilmiştir.

2.1. Yurttaşlık ve temsiliyet ilişkisi

Yurttaşlık kavramı ile ilgili tartışmalar, yurttaşlığın sınırlarından haklarına kadar uzanan geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Kymlicka ve Norman yurttaşlıkla ilgili tartışmaları kolaylaştıran bir zemin sunarlar ve yurttaşlığın üç ana öğeden oluştuğunu söylerler.

¹ Fraser, Anne Phillips

Bunlardan ilki **statüdür**. Statü, yurttaşla devlet arasında bir sosyal sözleşme olup, bu sosyal sözleşme aracılığıyla yurttaşların haklarının ve görevlerinin belirlenmesidir. İkinci öğeyi **aidiyet** diye adlandırılır. Aidiyet, bir yurttaşın herhangi bir--politik--toplulukla ilişkilene durumu olarak tanımlanabilir. Üçüncüsü ise kısaca **katılım** olarak adlandırılabilir ve yurttaşların politik temsiline ve ilgili katılım süreç ve şekillerine odaklanan öğedir.

Hakların ve görevlerin eşit olarak tanımlandığı ve yurttaşların politikanın nesnesi değil, katılım aracılığıyla, öznesi oldukları durumlarda bile eşit yurttaşlardan sınırlı bir şekilde bahsedilebilir. Zira hem eşitlik, hem de haklar bağlamında yurttaş hakları yasa tarafından tanımlansa bile, desteklenmediği durumlarda gerçekleşmeyecek ya da ulaşılamayacak bir performans olacaktır.

Bu tartışmaların içinde, herhalde, ilgili yazını en çok etkileyen ve zenginleştiren kavramsal tartışmalardan biri T. H. Marshall'ın "Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf" isimli makalesidir.(2) Marshall, ilgili makalede, **yurttaşlığın "eşitlik üzerine kurulu" bir statü olması gerektiğini** belirterek başlar. Bu statünün sağlanması içinse, yurttaşın, toplumun tam/bütün bir üyesi olabilmesi için sadece yasalar tarafından haklarının korunmasının yeterli olmayacağı; aynı zamanda ilgili yasaları demokratik haklarını kullanarak değiştirebilmesi gerektiğini belirtir. Marshall'ın statü ve katılım ile ilgili kurduğu ilişki Kymlicka ve Norman'inkine oldukça benzemektedir. Ancak Marshall, **yurttaşlığı, sivil, siyasi ve sosyal olmak üzere, üç ana hak kümesi üzerinden tanımlar.**(3)

Hak kümelerinin birbirleri ile kesiştiklerini söylemekle birlikte, sivil haklar alanında mülk edinmek, ifade özgürlüğü gibi haklar yer alır. Siyasi haklar alanı örgütlenme, seçme ve seçilme gibi katılım ve temsiliyet ile ilişkilendiren Marshall, temel ihtiyaçların giderilmediği bir durumda tam/bütün bir yurttaşlığın söz konusu olmadığına vurgu yapar ve eğitim hakkı, barınma hakkı, sağlık gibi sosyal hakları da yurttaşlığın bir parçası olarak tanımlar. Marshall'ın en önemli vurgusu bir hak alanının ya da hakkın kullanılmadığı durumda diğer hakların da tehlikeye düşebileceğidir.

Eşitlik zemini üzerine inşa edilen durumlarda bile, bazı yurttaşların tam/bütün yurttaşlar olarak yaşamaları önünde ciddi sorunlar çıkabilmektedir. Örneğin kişilerin bedensel bütünlükleri tehlikeye düşebilmekte, eğitim, sağlık, barınma gibi sosyal hakları karşılanmamakta ya da karar verme süreçlerine katılmaları önünde engeller olabilmektedir. Kadınların durumuna baktığımızda Türkiye sivil haklar bağlamında, en temel hakları olan yaşam hakkının tehlike altında olduğu görülmektedir. Türkiye'de bir soru önergesi üzerine Adalet Bakanlığı'nın açıklamasına göre 2002 yılından 2009 yılına kadar, kadın cinayetleri yüzde 1400 oranında artmıştır.(4)

² Marshall, Yurttaşlık ve Sosyal Sınıf

³ T.H. Marshall "sosyal sınıf ve yurttaşlık", Ayşe Buğra derleyen, *Sosyal Politika Yazıları* içinde, İletişim Yayınları, 2005.

⁴ Bianet, 29 Aralık 2010, <http://bianet.org/bianet/kadin/126887-paydak-ksgmnin-yaniti-ibret-verici-sasirtici-degil>. Radikal, 24 Kasım 2010, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1030040&Date=24.11.2010&CategoryID=77>. Kadına yönelik şiddet için ayrıca bakınız: İstersek Biter: "Namus" adına işlenen cinayetler raporu, Kamer, 2006, [http://www.kamer.org.tr/content_images/2006\[1\].report.pdf](http://www.kamer.org.tr/content_images/2006[1].report.pdf)

2.2. Kadınların önündeki zihni ve fiziki engeller

Sivil haklar alanına giren bir başka konu bireylerin kendi bedenleri üzerindeki haklarıdır. KONDA'nın "Kadınlarda İnsan Hakları Farkındalığı ve Davranışları Araştırmasında", kadınların yüzde 69'unun belli bir tarz kıyafeti giyip (sembolik olarak kolsuz bluz seçildi ve soru "kolsuz bluz giyerek dışarıya çıkıp çıkamayacağı" şeklinde soruldu) dışarı çıkamadığı belirtilmiştir.(5) İsteddiği kişiyle evlenme hakkı ise KONDA'nın "Hayat Tarzları Araştırmasında" kadınların yüzde 52'sinin görücü usulü ile, yüzde 8'nin ise rızası dışında evlendiği belirtilmiştir.(6) Eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik gibi sosyal haklar bağlamında baktığımızda kadınların yurttaş olarak yaşadıkları olumsuz durum daha açık gözler önüne serilmektedir. Kadınların işgücüne katılımı son derece sınırlıdır. Bu durum, kadınların ya sosyal güvenlik mekanizması dışında kalmalarına ya da koca-baba gibi aktörlere bağımlı hale gelmelerine neden olmaktadır.(7) TÜİK verilerine göre 2009 yılında işgücüne dahil olmayan kadın nüfusu toplam kadın nüfusunun yüzde 69'unu oluşturmaktadır. Kalan çalışabilir kadın nüfusunun yüzde 8'i işsiz, yüzde 9,3'ü ise tarımda çalışmaktadır.

Kadınların sivil ve sosyal haklarına erişiminin olmadığı ya da sınırlı olduğu böyle bir durumda siyasi hakları da etkilenmektedir. Aynı zamanda karar verme ve politika yapma süreçlerine katılımları da sınırlı olduğundan, ihtiyaçlarını seslendirip, talep edememekte ve gerçekleştirmesini sağlayamamaktadırlar.

Kadınların ihtiyaçlarının, yine kadınlar tarafından dile getirilmesinin önemi ve gücü deneyime dayanmaktadır. Kadınların günlük hayatlarında, kadın oldukları için deneyimledikleri ve ihtiyaç duydukları konuları, çözümleri ile birlikte seslendirmeleri hem kadınların nesneleşmesini engelleyecek, hem de öznenin kendi talepleri, ihtiyaçları ve çözümleri ile karar verme ve politika yapma mekanizmaları içinde var olmasını kolaylaştıracaktır.

Öznenin ihtiyaçlarını dillendirmesi konusunda bir başka konu ise evrensel "kadın" kategorisine eleştirel bakmanın gerekliliği ile ilgilidir. Kadınların ihtiyaçlarının ve deneyimlerinin farklılıklarını ve çeşitliliklerini göz önüne aldığımızda, farklı deneyim ve perspektiften kadınların karar verme süreçlerinde yer almasının önemi ortaya çıkacaktır.

Kadınların siyasi temsili ve katılımı üzerine tartışmaya geçmeden önce kadınların siyasete katılımının önündeki önemli engelin kadınlık ve erkeklik rolleri olduğuna değinmek faydalı olabilir.

Kadına ve kadınlığa yüklenen roller ve kadınlık algısı, kadını evle ilişkilendiren, bakım işlerinden sorumlu kılan, kadının bedeni üzerinde hak iddia eden, kadına kırılğan, duygusal, mantıksız (irrasyonel) gibi değerleri yakıştıran bir eğilim göstermektedir. Yukarıda örneklemek amacıyla sıralanan değerler ve zihniyet kalıpları bütünüyle

⁵ www.konda.com.tr "Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları Farkındalığı ve Davranışları Araştırması"

⁶ www.konda.com.tr "Biz Kimiz: Hayat Tarzları Araştırması"

⁷ Kadın ve istihdam için bakınız KEİG raporları: <http://www.keig.org/>

kadının tam yurttaşlığı ve dolayısıyla karar verme süreçlerine katılımı önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Yapılandırılan bu değerler bütünü, bakım işlerini kadına yakıştırmaktan, “namus” olmaya kadar geniş bir yelpazede kadını evin içine, özel alana yerleştirmektedir. Bu değerler bütünü içinden konuşulduğunda kadınlık özel alan içinden kurgulanmaktadır. Özel alana kadını yerleştiren akıl, kamusal alanı erkeğin var olduğu yaşam alanı olarak kurgulamaktadır.

Yine aynı akıl, siyaseti ve karar mekanizmalarına katılımı kamusal alanın bir parçası olarak tanımlayıp, siyaseti erkeklik ile ilişkilendirmektedir. Oysa kamusal alanı siyasi, özel alanı ise siyasetten arınmış tahayyül etmek mümkün değildir. Zira özel alanda namuslu olmak, bakım işlerini üstlenmek, duygusal olmak gibi kadınlığa biçilen roller son derece siyasidir. Kamusal alanda, karar mekanizmalarında kadınların yer almasının sınırlı olmasının açıklamaları özel alandaki pratiklere dayandırılmaktadır.⁽⁸⁾ Dahası kamusal alan ve özel alan birbirini bu denli etkiler ve oluştururken aralarında derin bir ayrım olduğunu varsaymak sorunlu olabilir. Özel alana ilişkin görülen kadın bedenine, bakım işlerine (çocuk, yaşlı gibi) ilişkin konular, kamusal alanda sınıflandırılan sağlık politikası, sosyal politika gibi karar verme ve politika yapma süreçleri aracılığı ve/veya sonucunda düzenlenirler. Dolayısıyla, kadınların karar verme ve politika yapma süreçlerine katılımında talep edilen, kadın perspektifinin sürece katılımını sağlamaktır. Öbür türlü mevcut kurguların veya yapıların içinden konuşan bir akıl, mevcut mazeretleri ve engelleri üretebilir.

2.3. Kadın temsilini engellemenin olası sonuçları

Kadınların kamusal alandaki temsiliyetlerinin ve varoluşlarının sınırlı olması, karar verme ve politika yapma süreçlerini, diğer bir deyişle siyasi haklarını kullanmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir. İlgili yazında, siyasi haklar genellikle temsiliyet tartışması üzerinden ele alınmıştır. Oysa siyasi hakları, toplumsal süreçlere karar alma seviyesinde katılım olarak değerlendirmek, kadınların katılımındaki/temsiliyetindeki eksikliğin yarattığı ve yaratabileceği sorunların büyüklüğünün fark edilmesinde faydalı olabilir. Çünkü kadınların toplumsal süreçlere katılımı önündeki engeller, ihtiyaçlarını ve taleplerini dile getirebilmelerini de engelleyecektir.

KONDA araştırmasında “Kadınların karar mekanizmalarında şimdi olduğundan daha fazla yer almaları gerektiği”ne kadınların yüzde 84’ü, erkeklerin ise yüzde 62’si inanmaktadır. Aradaki farkın önemli nedenlerinden birisinin, kadınların ihtiyaçlarının yine kadınlar tarafından dillendirileceğine dair inanç olma ihtimali yüksektir. Yine araştırmanın bir başka sorusunda, daha çok kadınların ilgi ve sorumluluk alanı olarak görülen aile içi şiddet, çocuk bakımı, doğum izni, eğitim gibi kadınların ihtiyaçlarına ilişkin konuların mecliste daha fazla ele alınacağı önermesine deneklerin yüzde 84’ü katılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, kadınların karar alma mekanizmalarında sınırlı sayıda oluşları, yine kadınların sivil ve siyasi haklarına ulaşmaları önünde bir engel oluşturmaktadır.

⁸ Fraiser, Anne Philipps, *Demokrasinin Cinsiyeti*, Kamusal Alan – Özel Alan

Dünyada ya da Türkiye’de kadınların karar verme süreçlerine katılımının önündeki önemli engellerden biri yapısalıdır. Mevcut temsili demokraside partiler üzerinden giden örgütlenme anlayışında, partilerin aday gösterdikleri insanların meclise seçilmeleri ve erkek-partilerin kadın adayları tercih etmemeleri, kadınların mecliste yer almaları önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır.

KONDA araştırmasında da ortaya çıkan, “Adayların seçim listesine konulmasında sizce kim karar veriyor?” sorusuna en yüksek oranla (yüzde 49), “parti lideri” cevabı gelmesidir. “Kadınların siyasete katılımı neden az?” sorusuna ise yüzde 39 oranında “siyasette, partilerde kadınlara yeterince destek verilmiyor” cevabı verilmiştir. Dolayısıyla partilerin kadın adayları hem parti başkanlığı bağlamında, hem örgütlenme olarak desteklemediği ve bu yüzden kadınların karar verme süreçlerine katılmadıkları yönünde bir görüş bulunmaktadır.

Temsili demokrasi süreçlerinde, karar alma mekanizmalarında sınırlı yer bulan kadınların, katılımcı demokrasi, sivil toplum örgütleri aracılığıyla, karar verme ve politika yapma süreçlerine katılımları ve iradelerini göstermeleri oldukça ilginçtir. Türkiye’de Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu’nun değiştirilme sürecinde mecliste sınırlı temsili olan kadınlar, parlamento dışından, oldukça etkili ve başarılı kampanya ve çalışmalarla ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla taleplerini ve ihtiyaçlarını dile getirmeye çalışmışlardır.(9)

2.4. Sonuç yerine...

Kadınların karar verme süreçlerine katılımlarının önündeki engeller, aynı zamanda kadınların toplumsal katılımlarına da engel olmaktadır. Tüm yurttaşların eşit haklara sahip olması ve bu haklara erişimleri için çalışması, sivil ve sosyal haklar söz konusu olduğunda bu haklar daha çabuk benimsenirken, siyasi haklar tartışılırken bir miktar temkinli davranılmaktadır.

Bireyin beden bütünlüğü, temel ihtiyaçlarının sağlanması için sosyal haklar bağlamında desteklenmeleri kabul edilirken, özelinde, kadınların karar mekanizmalarına katılmaları için güçlendirilmeleri, teşvik edilmeleri ve/veya desteklenmeleri zaman zaman eleştirilmekte ve engellenmektedir. Ancak, KONDA’nın yaptığı bu araştırmada kadınların siyasette daha fazla rol alması için neler yapılabileceğine dair deneklerin yüzde 24’ü tercihini kota uygulamasından, yüzde 49’u kadın adaylara kolaylık gösterilmesinden yana kullanmıştır. Diğer bir deyişle deneklerin yüzde 73’ü kadınların hem hak bağlamında, hem de örgütlenme tarafından desteklenmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır.

⁹ Kadınların TCK ve Medeni Kanun sürecinde örgütlenmeleri ile ilgili bakınız: Zela Ayman, Türkiye’de Kadın Hareketi ve Savunuculuk çalışmaları, Zela Ayman, İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi, Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Konferans Yazıları no 1, 2004, www.stk.bilgi.edu.tr

3. SİYASETTE KADIN

3.1. KONDA Siyasette Kadın Araştırması

Raporun bu bölümünün dayanağı olan bulgular, KONDA Mart'11 Barometresi araştırmasında KADER Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği için sorulan sorulara dayanmaktadır. Mart'11 Barometresi Araştırmasının saha çalışması 5-6 Mart 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 36 ilin, merkez dâhil 180 ilçesinde 308 mahalle ve köye gidilmiş ve 5434 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerde kadınların konumuna ve siyasete katılımlarına dair değer ve tutumlarını, tercihlerini ve profillerini yansıtmaktadır.

3.2. Kadının toplumdaki konumu

“Kadınların siyasette yer almalarına” dair sorulara geçilmeden önce, iki soru ile deneklerin kadın-erkek eşitliği hakkındaki görüşleri alındı.

“Kadınlar hayatın her alanında, çalışma hayatında, eğitimde erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmalıdır” şeklinde bir cümle okunduğunda görüşülen kişilerin yüzde 86'sı bu görüşe katılmaktadır (yüzde 29,4 “kesinlikle doğru”, yüzde 56,3 “doğru”). Bu görüşe katılmayanlar yüzde 6,1 oranında “ne doğru ne yanlış”, yüzde 6,6 “yanlış” ve yüzde 1,5 “kesinlikle yanlış” diyenlerden oluşmaktadır.

Kadınlar hayatın her alanında erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,5
Yanlış	6,6
Ne doğru ne yanlış	6,1
Doğru	56,3
Kesinlikle doğru	29,4
Toplam	100,0

Cevapları yaş, cinsiyet, eğitim gibi temel demografik kümelere göre incelediğimizde, ilk olarak hem kadınların hem de erkeklerin bu cümleye katıldıkları, ancak katılan kadınların oranının erkeklere göre biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Görüşülen kişinin yaşı cevabını pek etkilemezken, eğitim seviyesi ve gelirin kısmen etkilidir: eğitim arttıkça da gelir arttıkça da bu cümleye katılanların oranı az da olsa artmaktadır.

İkinci soruda görüşülen kişilere “Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır” cümlesine ne kadar katıldıkları soruldu. Bu soruya katılanların oranı da yüzde 72,7 ile oldukça yüksektir. Ancak yüzde 12,8 oranında çekimser olan, yüzde 12,9 oranında cümleyi yanlış bulan, yüzde 1,6 oranında ise kesinlikle yanlış bulan denek vardır.

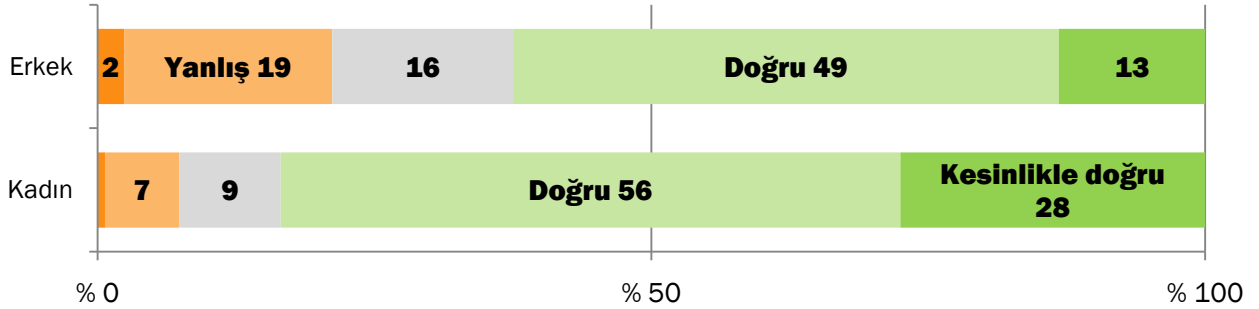

Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,6
Yanlış	12,9
Ne doğru ne yanlış	12,8
Doğru	52,5
Kesinlikle doğru	20,2
Toplam	100,0

Araştırmada sorulan tüm sorularda kadınlar, erkeklere kıyasla daha fazla kadınlar lehine cevaplar vermişler de bu soruda kadınlarla erkeklerin cevapları arasındaki fark dikkat çekicidir. Kadınların karar mekanizmalarında şimdi olduğundan fazla yer almaları gerektiğine kadınların yüzde 84'ü, erkeklerin ise yüzde 62'si inanmaktadır.

Diğer demografik özelliklere göre incelendiğinde, yaş veya gelir çok fark etmezken, eğitim seviyesi arttıkça bu görüşe katılanların biraz arttığı görülmektedir.

Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır

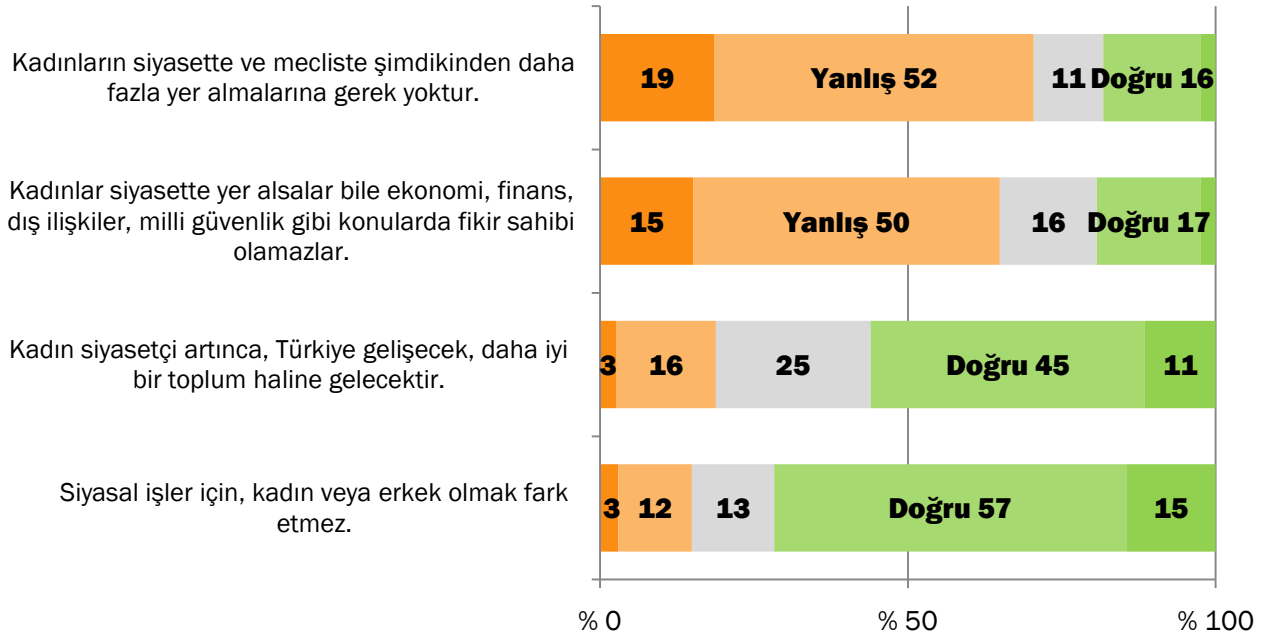
3.3. Kadının siyasette yeri

İkinci grup soruda, görüşülen kişilere genel olarak kadınların siyasette yer alması konusundaki görüşleri sorulmuştur. Yöneltilen dört soruya verilen cevaplar, görüşülen kişilerin yarısından fazlasının kadınların siyasete katılımını genel anlamda desteklediklerini göstermektedir.

Toplumun büyük bir çoğunluğu fırsat eşitliğine inanırken, yine çok önemli bir oranı siyasal işlerde kadın veya erkek olmanın fark etmediğini söylemektedir. “İçişleri bakanlığı, Meclis Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı gibi siyasal işleri yapmak ve sorumluluklar almak için, kadın veya erkek olmak fark etmez” cümlesine görüşülen kişilerin yüzde 72'si katılmakta (yüzde 15 “kesinlikle doğru”, yüzde 57 “doğru”), yüzde 15'i ise doğru bulmamaktadır.

Siyasete Kadının Katılımına Dair Görüşler

Kadın siyasetçilerin sayısının artması durumunda Türkiye'nin gelişeceğine, daha iyi bir toplum haline geleceğine inananların oranı, yüzde 56 ile yarıdan fazladır (yüzde 11 “kesinlikle doğru”, yüzde 45 “doğru”). Bu önermeye cevaben deneklerin dörtte biri çekimser kalıp “ne doğru ne yanlış” cevabı vermiş, yüzde 19 ise karşı çıkmıştır.

Benzer bir soru tersten sorularak, görüşülen kişilere “Kadınların siyasette ve mecliste şimdikinden fazla yer almalarına gerek yoktur” cümlesi okunduğunda, görüşülen kişilerin yüzde 71'i karşı çıkmakta (yüzde 19 “kesinlikle yanlış”, yüzde 52 “yanlış”), buna karşılık yüzde 18'i böyle bir gerek olmadığını savunmaktadır.

“Kadınlar siyasette yer alsalar bile ekonomi, finans, dış ilişkiler, milli güvenlik gibi konularda fikir sahibi olamazlar.” Bu cümle okunduğunda görüşülen kişilerin yüzde 65'i onaylamadıklarını söylemektedirler (yüzde 15 “kesinlikle yanlış”, yüzde 50 “yanlış”). Yüzde 19 ise bu cümleye katılmak suretiyle bir terslik görmediğini ifade etmektedir.

Genel anlamda toplumun kadının siyasete katılmasını desteklediği, erkekler kadar iyi yapabileceklerini ve bunun ülke için olumlu olacağını savundukları görülmektedir. Biraz daha ayrıntılı olarak hangi demografik kümelerin bu görüşleri genelden daha fazla veya daha az savunduğuna baktığımızda, ilk olarak kadınların siyasete katılımını, dört soruda da erkeklerin kadınlara kıyasla daha az savundukları görülmektedir.

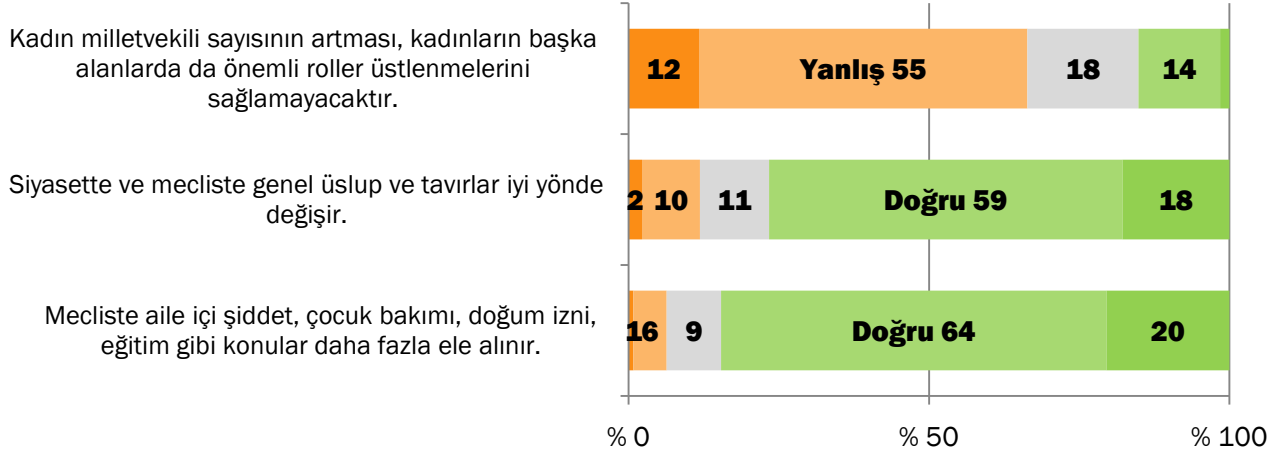
Eğitim arttıkça kadınların siyasete katılımının artmasını ve kadınların ekonomi, dış politika gibi her türlü konuyu anlayabileceklerini savunanlar artsa da, Türkiye'nin daha iyi bir yer olacağını veya siyasal işleri yapmada kadın-erkek arasında fark olmadığını onaylamada eğitim fark yaratmamaktadır.

3.4. Mecliste kadınlar

Kadınların siyasete katılımları konusunun yanı sıra daha belirgin bir konuda, kadınların mecliste yer almaları konusunda sorulan sorular, yine kadınların mecliste yer almasının toplumda olumlu karşılandığını ve olumlu etkileri olacağına inanıldığını göstermektedir.

Mecliste Kadınların Artmasına Dair Görüşler

Görüşülen kişilerin yüzde 77'si kadınların siyasette daha fazla yer almaları durumunda siyasette ve mecliste genel üslup ve tavırların iyi yönde değişeceğine inanmaktadır. Yüzde 12'lik bir oran buna inanmazken, yüzde 11 de çekimser kalmıştır. Yine kadınların siyasette daha fazla yer alması durumunda, daha çok kadınların ilgi ve sorumluluk alanı olarak görülen aile içi şiddet, çocuk bakımı, doğum izni, eğitim gibi konuların mecliste daha fazla ele alınacağı önermesine deneklerin yüzde 84'ü katılmaktadır. Sadece yüzde 7'lik bir oran böyle bir değişiklik olacağına inanmamaktadır.

Son olarak, kadınların mecliste yer almalarının, toplumdaki başka karar mekanizmalarına doğrudan yansımaları olup olmayacağına dair "Kadın milletvekili sayısının artması, kadınların başka alanlarda da önemli roller üstlenmelerini, karar verici hale gelmelerini sağlamayacaktır" şeklinde bir cümle okunmuş ve yüzde 66'lık bir kesim bu cümleye katılmadığını belirtmiştir. Yüzde 16'lık bir kesim ise bu cümleye katılmak suretiyle bu tür bir yansıma olacağına inanmadığını belirtmiştir.

3.4.1. Mecliste kaç kadın milletvekili var?

Siyasete katılımı ile ilgili ayrıca şu anki gerçek duruma dair bilgi "Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen 550 milletvekili görev yapıyor. Bunların kaçını kadındır, biliyor musunuz? Bilmiyorsanız, kaçının kadın olduğunu tahmin ediyorsunuz?" şeklinde soruldu. Görüşülen kişilere herhangi bir cevap seçeneği sunulmayan, açık uçlu olarak ne cevap verilerse onun kaydedildiği bu sorunun cevapları, üç gruba ayrıldı: 1) Meclisteki kadın milletvekili sayısını gerçekte olduğundan daha az olarak söyleyenler (40'tan az), 2) sayıyı aşağı yukarı doğru bilenler (40 ila 60 arası) ve 3) sayıyı gerçekte olduğundan çok söyleyenler (60'tan fazla). Buna göre görüşülen

kişilerin yüzde 50,2'sinin meclisteki kadın milletvekili sayısını olduğundan daha az, yüzde 17'sinin olduğundan daha fazla, ancak yüzde 22,9'unun doğru olarak bildiği görüldü. Deneklerin yüzde 10'u ise ya bilmediğini belirtmiş ya da soruya cevap vermemiştir.

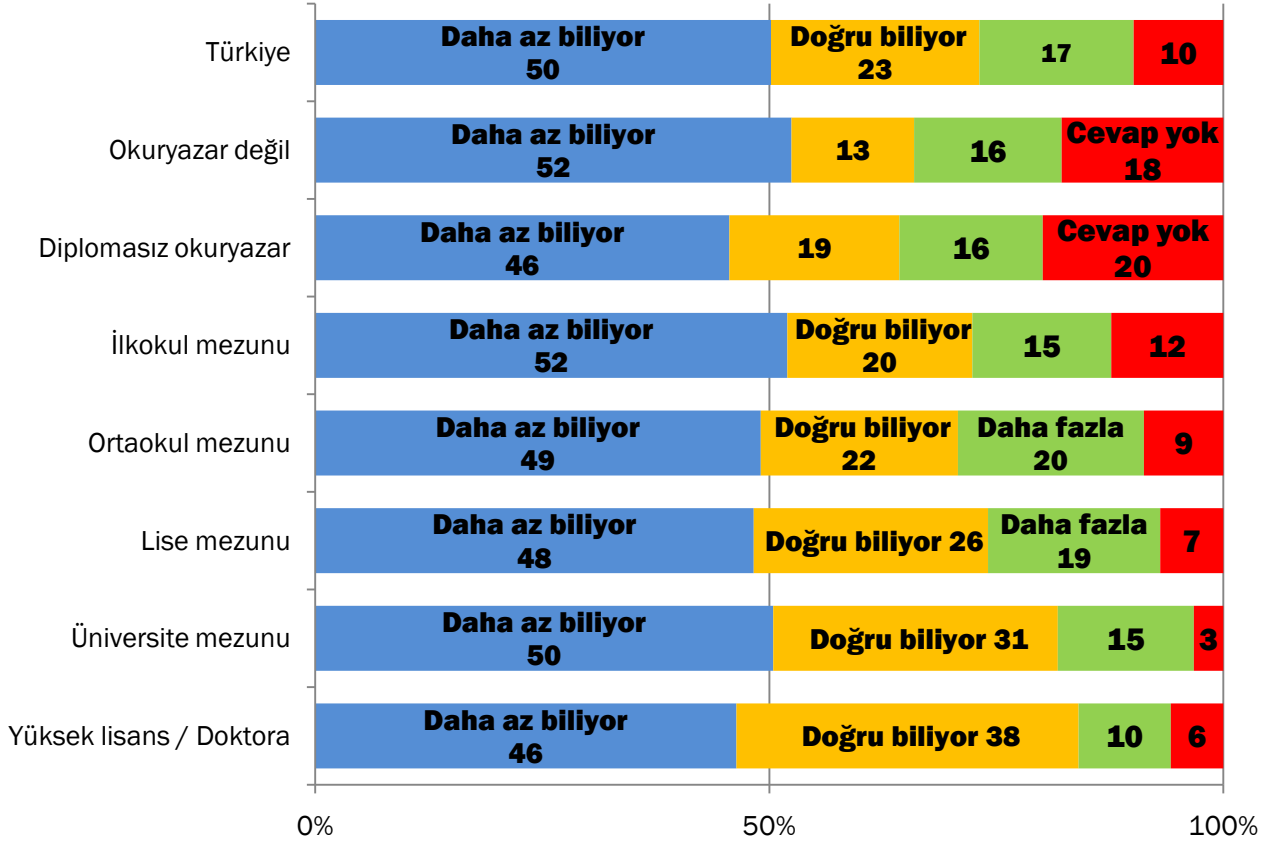
Sizce TBMM'deki 550 milletvekilinin kaç kadındır?	Yüzde	Yüzde
Daha az olarak biliyor (0 - 39 milletvekili)	55,7	50,2
Doğru biliyor (40 - 60 milletvekili)	25,5	22,9
Daha fazla olarak biliyor (61 - 400 milletvekili)	18,8	17,0
Cevap yok / Bilmiyor	-	9,9
Toplam	100,0	100,0

Veriler ayrıntılı olarak incelendiğinde, kadın milletvekili sayısını olduğundan az veya fazla olarak bilmenin toplumun tüm kademelerine yayılmış olduğu, gencinden yaşlısına, İstanbul'da oturanından Güneydoğu'da oturanına, çalışanından emeklisine cevapların aşağı yukarı benzer oranlarda olduğu görülmektedir.

Ayrıştırıcı sayılabilecek tek demografik özellik, tahmin edilebileceği gibi eğitim seviyesidir. Eğitim seviyesi arttıkça hem cevap verme, tahminde bulunma oranı hem de doğru sayıyı bilme oranı artmaktadır. Okuryazar olmayanların ancak yüzde 13'ü kadın milletvekili sayısını doğru bilirken, bu oran üniversite mezunlarında yüzde 31'e, yüksek lisanslılarda yüzde 38'e kadar çıkmaktadır. Elbette eğitimin artışı, televizyon izlemek, haber takip etmek, siyasi olaylardan haberdar olmak gibi milletvekili sayısının bilinme olasılığını arttıran unsurlarla doğrudan ilişkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Her halükarda, sayının en doğru bilindiği eğitim seviyelerinde bile ancak üçte birin doğru bildiği, yarıya yakın bir oranın da sayıyı gerçekte olduğundan da az bildiği vurgulanmalıdır.

Sizce TBMM'deki 550 milletvekilinin kaç kadındır?

3.4.2. Aday listelerine kim karar veriyor?

Meclisteki kadın sayısı gibi siyasetteki somut duruma dair diğer bir soru, milletvekili adaylarının listelere konmasına partilerde kimlerin karar verdikleri idi. “Sizce sizin oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kim karar veriyor?” şeklinde sorulan soruya cevaben, görüşülen kişilerin yüzde 48,8’i kararı parti liderinin, yüzde 20,7’si il ve ilçe teşkilatlarının, yüzde 18,5’i parti üyeleri ve yüzde 12’si ise ilgili komitelerin verdiğini söylemektedir.

Sizce sizin oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kim karar veriyor?	Yüzde
Parti lideri	48,8
İlgili komiteler	12,0
İl ve ilçe teşkilatları	20,7
Tüm parti üyeleri	18,5
Toplam	100,0

Aday listesine parti liderinin karar verdiğini en yüksek oranda (yüzde 51,2) Ak Partililer söylerken, yüzde 45,8 ile MHP’liler ve yüzde 44,9’la CHP’liler neredeyse aynı oranda, BDP’liler ise daha düşük bir oranda (yüzde 33,2) söylemişlerdir. BDP’liler

parti liderinin dışında en çok parti üyelerinin, Ak Parti, CHP ve MHP'liler il ve ilçe teşkilatlarının etkili olduğunu düşünmektedir.

Parti tercihi	Oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kim karar veriyor?				
	Parti lideri	İlgili komiteler	İl ve ilçe teşkilatları	Tüm parti üyeleri	Toplam
Ak Parti	51,3	11,7	19,5	17,5	100
CHP	44,9	14,2	22,4	18,5	100
MHP	45,8	10,1	23,5	20,6	100
BDP	33,2	19,2	23,3	24,4	100
Diğer partiler	55,6	5,6	16,7	22,2	100
Kararsız	50,4	10,2	20,5	18,9	100
Total	48,8	12,0	20,7	18,4	100

3.4.3. Kadınların siyasete katılımı neden az?

Görüşülen kişilere, bunların yanı sıra kadınların siyasette neden düşük oranda yer aldıklarına dair yorumları sorulmuştur. Yüzde 39,2 oranında “siyasette, partilerde kadınlara yeterince destek verilmiyor” cevabı verilirken, deneklerin yüzde 26,5’i “Kadınların siyaset yapamayacağı düşünülüyor,” yüzde 20,3’ü “Aile sorumlulukları ağır basıyor” cevabı vermiştir. Bunların yanı sıra görüşülen kişilerin yüzde 14,1’i de bunun nedenini seçmenlerin kadın milletvekili istememesine bağlamıştır.

Özetle, kadınların siyasetteki düşük temsilini toplum, partiler tarafından yer yer öne sürülen “seçmen istemiyor” nedenine veya kadının geleneksel ailevi rollerine değil, esasen siyasette yeterli destek verilmemesine bağlamaktadır. Daha önceki soru grubuna da bakarak toplumun siyasette kadınların yer almasını fikren destekledikleri, buna karşı zihniyet açısından bir engel olmadığı anlaşılmaktadır.

Sizce neden kadınlar mecliste ve genel olarak siyasette sayıca az temsil ediliyorlar, neden düşük oranda yer alıyorlar?	Yüzde
Siyasette, partilerde kadınlara yeterince destek verilmiyor.	39,2
Kadınların siyaset yapamayacağı düşünülüyor.	26,5
Aile sorumlulukları ağır basıyor.	20,3
Seçmenler kadın milletvekili istemiyor.	14,1
Toplam	100,0

Kadınların siyasette yer almaları için toplumsal zihniyetin var olup olmadığı, daha açık bir soruyla teyid edilebilmektedir. Araştırmada “Bu hanedeki bir kadının (siz, eşiniz, kızınız, anneniz) siyasete girmesini, belediye başkanı, milletvekili adayı olmasını destekler misiniz, doğru bulur musunuz?” şeklinde sorulan soruya cevaben araştırmaya katılan kişilerin yüzde 69,8 “desteklerim” yüzde 10,8’i “en doğrusunu kendisi bilir”, yüzde 13,1’i “desteklemem” ve yüzde 6,3’ü “izin vermem” cevabı vermiştir. Diğer bir deyişle, ilk iki cevabı verenler bir arada değerlendirildiğinde Türkiye’de her beş kişiden dördü ailesinden bir kadının, karısının, annesinin, kızının, kız kardeşinin siyasete girmesini onaylayacağını ifade etmektedir.

Bu hanedeki bir kadının siyasete girmesini destekler misiniz, doğru bulur musunuz?	Yüzde
Desteklerim	69,8
En doğrusunu kendisi bilir	10,8
Desteklemem	13,1
İzin vermem	6,3
Toplam	100,0

Kadınların ve erkeklerin cevapları, beklenebileceği gibi farklılık göstermektedir. Kadınların yüzde 10’u, erkeklerin yüzde 16’sı desteklemeyeceğini; kadınların yüzde 2’si, erkeklerin yüzde 10’u açıkça izin vermeyeceğini belirtmektedir. Nitekim, desteklemeyenlerin yüzde 63’ü, izin vermeyeceğini söyleyenlerin yüzde 82’si erkeklerden oluşmaktadır. Başka birçok açıdan fark yaratan eğitim seviyesinin, burada çok fark yaratmadığı, her eğitim seviyesindeki deneğin destekler konumunda olduğu, sadece üniversitelilerin hanesindeki kadına destek çıkmaya biraz daha meyilli olduğu görülmektedir. Etnik köken, çalışma durumu, hane geliri gibi etkenler de destek olasılığını etkilememektedir.

Bu soru, kadınların siyasetteki düşük temsiline dair soruyla beraber incelendiğinde, oldukça tutarlı ve anlamlı cevaplar verildiği görülmektedir. Örneğin düşük temsiliyetin, kadınlara siyasette, partilerde yeterince destek verilmemesinden kaynaklandığını düşünenlerin yüzde 81’i ailesinden bir kadını destekleyeceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, seçmenlerin kadın milletvekili istemediğine inananların yüzde 40’a yakını, ailesinden bir kadın adayı da desteklemeyeceğini veya izin vermeyeceğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, sorunu gerçekçi bir şekilde değerlendirdikleri söylenebilir.

Neden kadınlar mecliste ve siyasette sayıca az temsil ediliyorlar, düşük oranda yer alıyorlar?	Bu hanedeki bir kadının siyasete girmesini destekler misiniz, doğru bulur musunuz?				
	Desteklerim	Doğrusunu kendi bilir	Desteklemem	İzin vermem	Toplam
Aile sorumlulukları ağır basıyor.	64,8	13,2	16,7	5,4	100
Kadınların siyaset yapamayacağı düşünülüyor.	65,7	14,0	13,8	6,4	100
Siyasette, partilerde kadınlara yeterince destek verilmiyor.	81,4	8,0	7,5	3,1	100
Seçmenler kadın milletvekili istemiyor.	53,4	8,7	21,8	16,1	100
Türkiye	69,9	10,8	13,1	6,3	100

3.4.4. Ne yapılmalı?

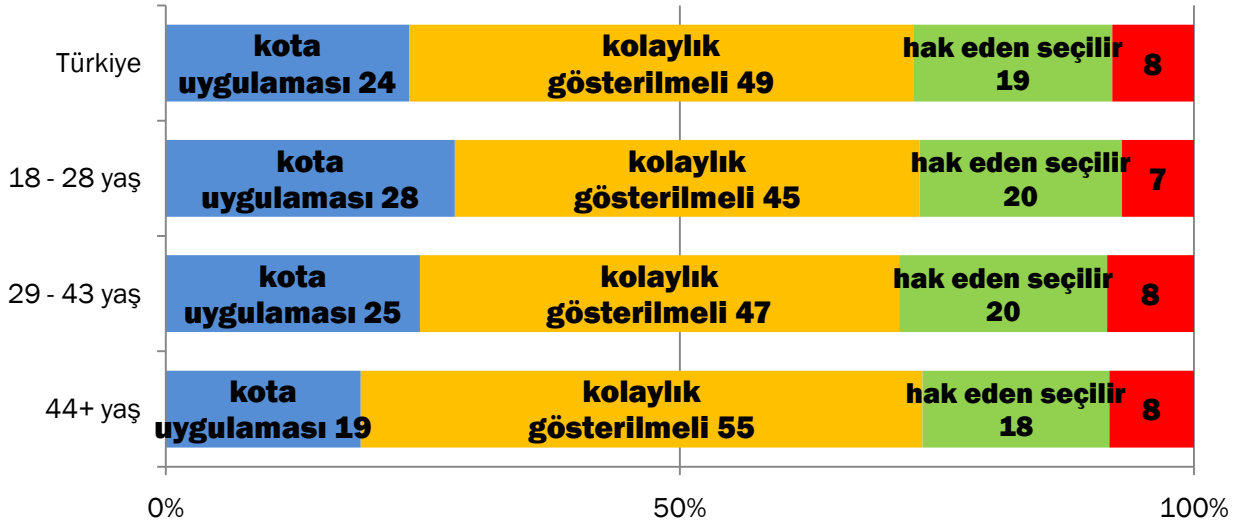
Bu soru grubunda son olarak çözüm yolu sorulmuştur. Kadınların siyasette daha fazla rol alması için neler yapılabileceğine dair önerilen çözümler arasında, deneklerin yüzde 23,7'si tercihini kota uygulamasından, yüzde 49,1'i kadın adaylara kolaylık gösterilmesi gereğinden, yüzde 19,3'ü ise özel uygulama gerekmediğinden yana kullanmıştır. Deneklerin yüzde 7,9'u ise sorunun içerdiği varsayıma hepten karşı çıkarak "Kadınların siyasete girmesi yanlıştır" demektedir. Özetle, toplumun büyük çoğunluğunun kadının siyasette yer alması için çaba sarf edilmesinden yana olduğu ancak bunun için kota uygulamasının ilk tercih olmadığı, daha ziyade başka türlü pozitif ayrımcılık uygulamalarını fikren destekledikleri anlaşılmaktadır.

Sizce kadınların siyasette daha fazla rol alması için aşağıdakilerden hangisi yapılmalı?	Yüzde
Belli sayıda kadın aday gösterilmesi zorunlu olmalı, kota uygulaması konmalı.	23,7
Kadın adaylara kolaylık gösterilmeli, örneğin parti teşkilatı yardım etmeli.	49,1
Hiçbir şey yapılmamalı, zaten hak eden kadınlar seçilirler.	19,3
Kadınların siyasete girmesi yanlıştır.	7,9
Toplam	100,0

Kadınların siyasete girmelerini yanlış bulanlar yüzde 70 oranında erkeklerdir. Yaş azaldıkça kota uygulamasına destek artmakta, yaş arttıkça ise diğer kolaylıklara destek artmaktadır. Eğitim seviyesinin artmasıyla da kota uygulamasına destek artmaktadır.

Kadınların siyasette daha fazla rol alması için ne yapılmalı?

3.5. Adaylık süreci ve partiler

Kadınların siyasette yer alması konusundaki son soru grubu, partilere odaklanmaktadır. Partilerin kadınların adaylığı için çalışması olup olmadığına, bir partinin kadına özel politikalarının olmasının tercih nedeni olup olmadığına ve partilerde adaylık sürecinin nasıl işlediğine dair algı sorulmuştur.

Sizin oy vereceğiniz parti, kadınların siyasette daha fazla yer alması için çalışma yapıyor mu, bu konuda bir resmi görüşü var mı?	Yüzde
Var	40,3
Yok	13,6
Bilmiyorum	46,1
Toplam	100

“Sizin oy vereceğiniz parti, kadınların siyasette daha fazla yer alması için çalışma yapıyor mu, bu konuda resmi görüşü var mı?” diye sorulduğunda, görüşülen kişilerin yüzde 46,1’i bilmediğini, bu konuda bir fikri olmadığını söylemiştir. Fikri olanlar ise yüzde 40 oranında partisinin bir resmi görüşü olduğunu savunanlardan ve yüzde 13,1 oranında görüşü olmadığını savunanlardan oluşmaktadır.

Parti tercihlerine göre bakıldığında, en fazla BDP seçmenleri partilerinin kadınların siyasette yer alması için çalışma yaptığını düşünmekte (yüzde 64,6), onları CHP’lilerin takip etmektedir (yüzde 56). Ak Partililerin yüzde 43’i partilerinin bu alanda çalışma yaptığını düşünürken, MHP’liler arasında bu oranın yüzde 35,5’e kadar düştüğü görülmektedir. Buna karşılık partilerinin bu alandaki çalışmalarından en az haberdar olan seçmen, bu soruya yüzde 44,7 oranında “bilmiyorum” cevabı veren Ak Parti’lilerden oluşmaktadır. BDP’lilerde bu oran yüzde 27,2’dir. Yani görüşülen BDP’lilerin üçte ikisinden fazlası partisinin bu alandaki çalışmalarından

haberdardır. MHP seçmenleri de üçte birinin partilerinin kadınların siyasete girmeleri için bir çalışma yapmadığını açıkça söylemeleri ile dikkat çekmektedirler. Parti tercihiyle cinsiyete beraber baktığımızda, Ak Partili kadınların yüzde 50'sinin kendi partisinin kadınların siyasette daha fazla yer alması için çalışma yapıp yapmadığı konusunda bir fikri olmadığı, bu oranla bu alanda en bilgisiz seçmen grubu olduğu görülmektedir.

Oy vereceğiniz parti, kadınların siyasette daha fazla yer alması için çalışma yapıyor mu, resmi görüşü var mı?	Parti tercihi						
	Ak Parti	CHP	MHP	BDP	Kararsız	Oy kull.	Türkiye
Var	43,0	56,0	35,5	64,6	20,8	17,7	40,6
Yok	12,3	10,3	27,2	8,2	15,0	15,6	13,6
Bilmiyorum	44,7	33,7	37,2	27,2	64,2	66,7	45,8
Toplam	100	100	100	100	100	100	100

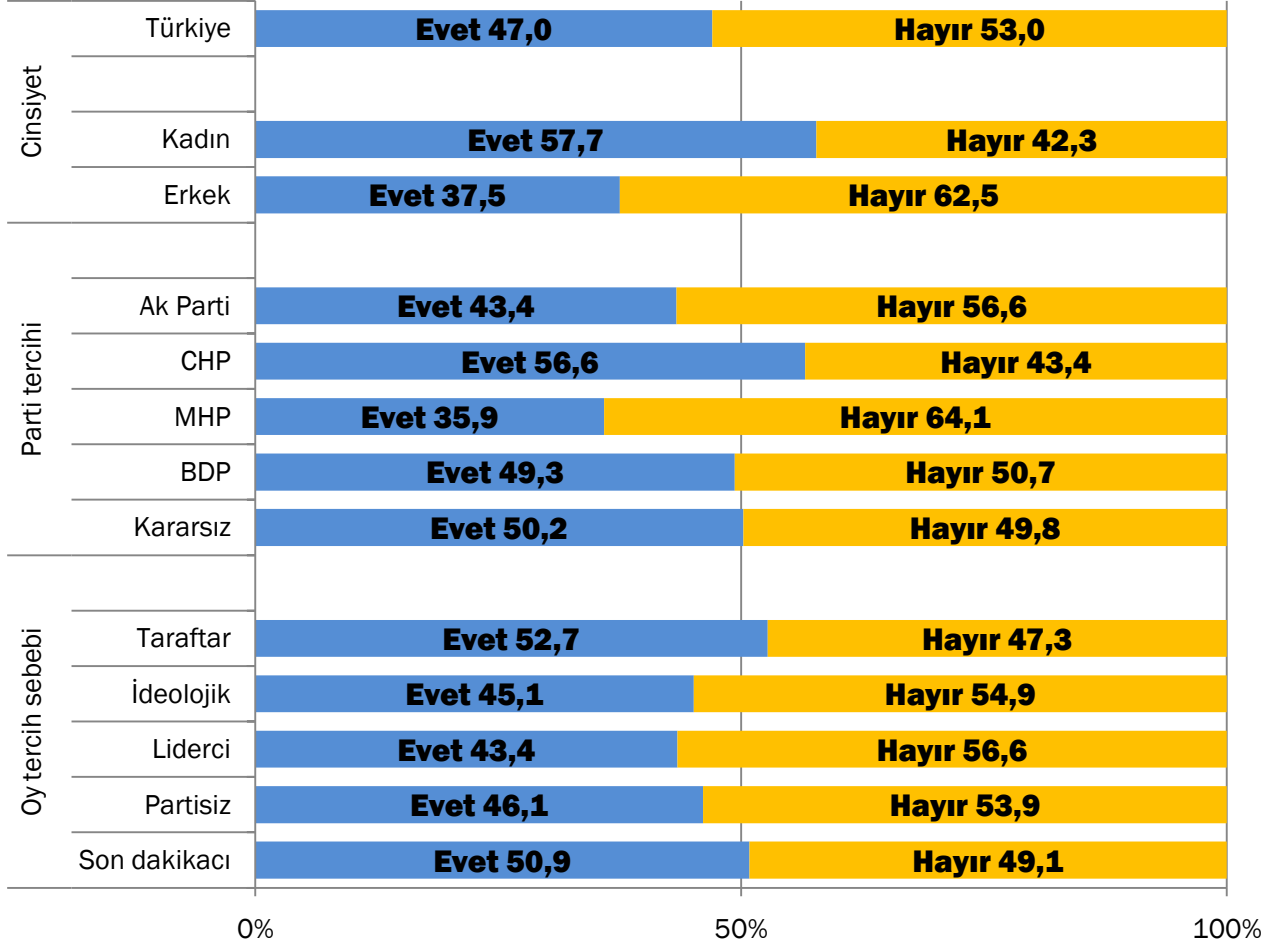
Siyasi bir partinin programı için kadınlara özel politikalar geliştirilmesi ne kadar önemli olursa olsun, herhangi bir parti için bunun oy artışı anlamına gelip gelmeyeceği de gerekli bir bilgidir. Görüşülen kişilerin yüzde 36'sı kadına özel politikaların etkili olacağını, bir partiyi bunun için tercih edebileceğini söylemektedir. Yüzde 40,6'lık bir kesim bunun tercih unsuru olmayacağını belirtirken, yüzde 21,6 "Bilmiyorum" cevabı vermiştir. Bilmediğini söyleyenler hesap dışı bırakıldığında deneklerin yarısından azı, yüzde 47'si kadına özel politikaların bir partiyi tercih etmede etkili olacağını belirtmiştir.

Bir partiyi, kadınlar için özel politikaları olduğunda dolayı, özellikle tercih eder misiniz?	Yüzde
Evet	36,0
Hayır	40,6
Bilmiyorum	21,6
Cevap yok	1,7
Toplam	100,0

Özel politikalar kadınların parti tercihinde erkeklere kıyasla biraz daha etkili olurken, CHP'lilerin tercihinde genele göre daha fazla, MHP'lilerin tercihinde genele göre daha az etkili olmaktadır. Seçmenlerin genel oy tercihlerindeki nedenlerle, bu özel politikaların etkisi konusunda düşündükleri yanyana konduğunda, kişinin oy tercih sebebinin çok önemli bir etkisi olmadığı görülmektedir. Hatta taraftar seçmen olduğunu, birey olarak veya aile olarak hep aynı partiye oy verdiğini söyleyenler, kadına özel politikaların oy tercihinde etkili olabileceğini biraz daha fazla oranda, Türkiye genelindeki yüzde 47'ye kıyasla yüzde 53 oranında, söylemektedir.

Bir partiyi, kadınlar için özel politikaları olduğundan dolayı, özellikle tercih eder misiniz?

Cevaplara aşağıdaki tabloda olduğu gibi hem parti hem cinsiyet dağılımına göre bakıldığında, MHP seçmeni olanlar dışındaki kadın seçmenler için kadınlara özel politikaların tercih unsuru olduğu anlaşılıyor. Buna karşılık, bu konuda en duyarlı seçmenler, CHP'deki erkek seçmenler: CHP'li erkeklerin yarısı için kadına özel politika tercih unsuru değilken, diğer yarısı için tercih unsuru. Diğer partilerin erkek seçmenleri ise çoğunlukla böyle politikardan dolayı bir parti tercih etmeyeceklerini söylemiş.

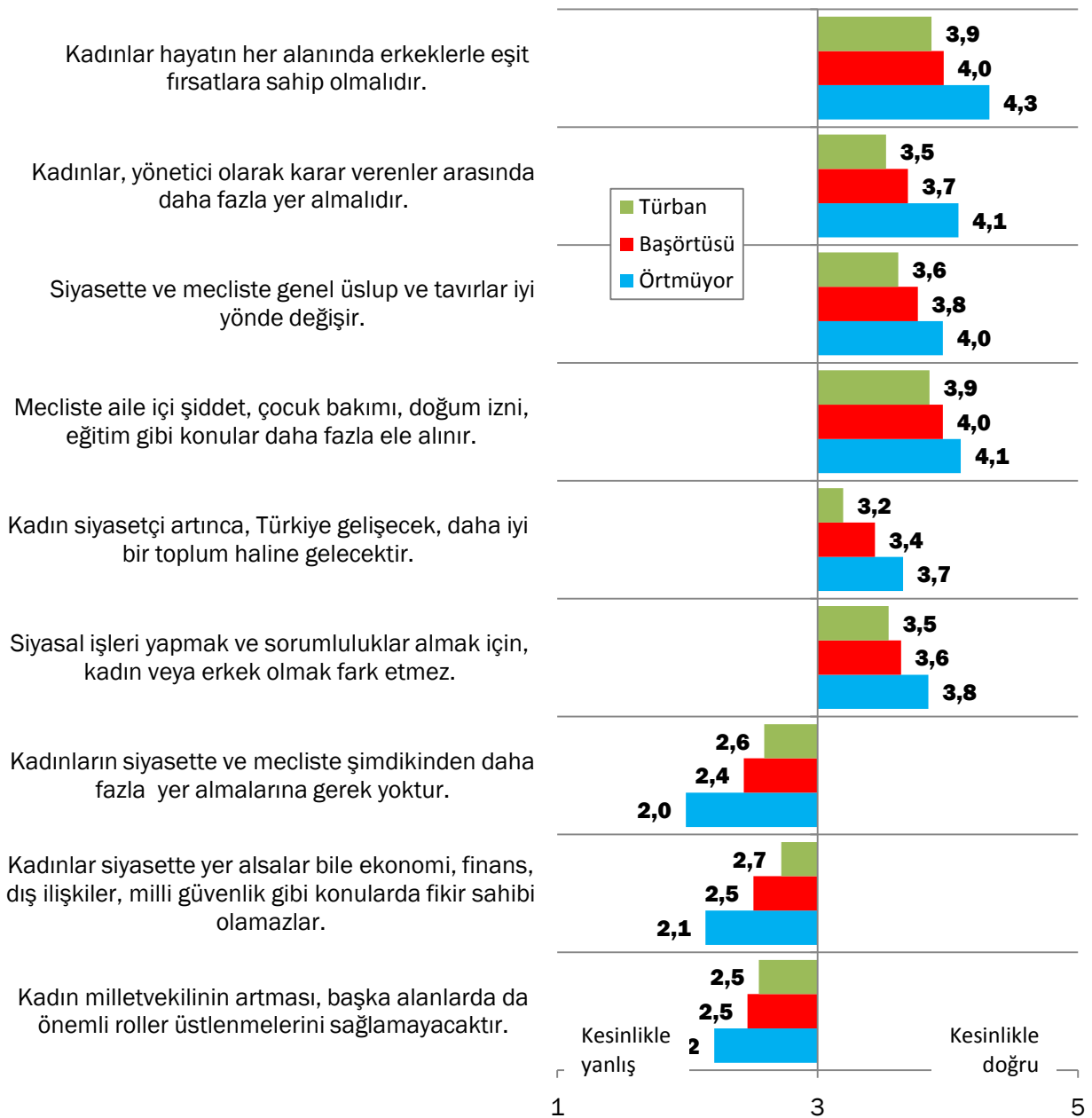
Bir partiyi, kadınlara özel politikaları için özellikle tercih eder misiniz?	Kadın				Erkek			
	Ak Parti	CHP	MHP	BDP	Ak Parti	CHP	MHP	BDP
Evet	40,8	55,4	41,6	47,5	28,1	42	24,5	34,7
Hayır	33,9	28,6	41,6	27,5	53,5	42,9	56,7	47,1
Bilmiyor	25,3	16	16,8	25	18,4	15,2	18,8	18,2
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

3.6. Örtünme durumu ve kadının siyasete katılımına bakış

Kadınlarına siyasette yer almalarına dair görüşler yukarıda analiz edilirken, görüşülen kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim gibi temel demografik profil özellikleri ve siyasi tercihleri dikkate alınmıştır. Ancak daha önceki bölümlerde başı kapalı adayın parti tercihi üzerindeki rolüne dair görüşler de göz önünde bulundurularak, bu bölümde kişilerin kendi örtünme durumlarının görüşlerini nasıl etkilediğine bakılmaktadır. Diğer bir deyişle, bir kadının (veya erkekse eşinin) örtünmesi, kadınların siyasette yer almalarına dair görüşlerini etkiler mi?

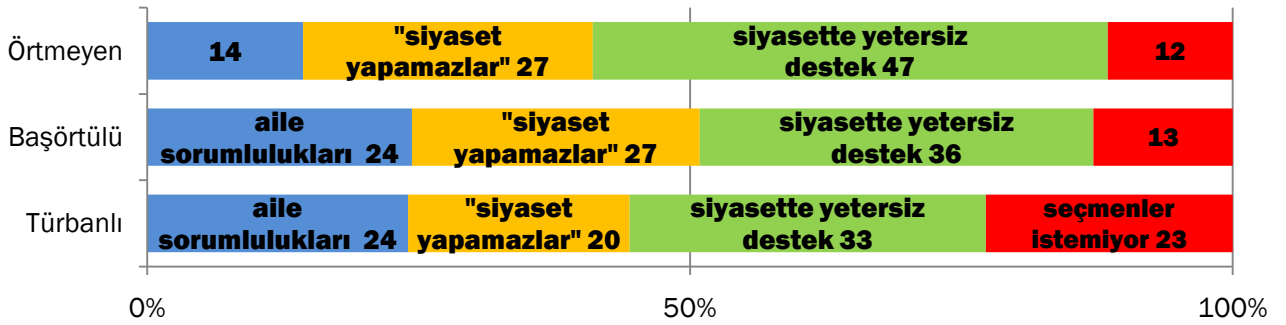
Örtünme Durumuna Göre Siyasette Kadına Bakış

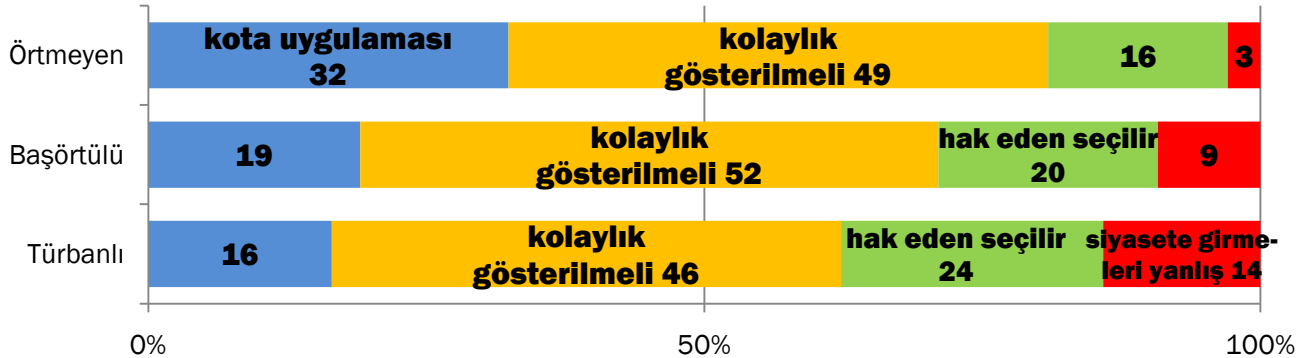
Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi, görüşülen kişilerin kendilerinin veya eşlerinin örtünüyor olması ve nasıl örtündüğü, kadınların toplumdaki konumu ve siyasette yer almaları konularında sorulan görüşlerin her birinde farketmektedir. Örtünmeyenler, kadın-erkek eşitliği, kadınların karar mekanizmalarında yer alması, siyasete katkıları ve yetileri konularında, örtünenlere göre biraz daha çağdaş tutuma sahiptirler. Benzer şekilde başörtüsü ile örtünenler, türbanla örtünenlere göre bir nebze daha çağdaş tutuma sahiptirler. Ancak farkların çok büyük olmadığı bir grubun katıldığı bir görüşe, diğer grubun hiç katılmaması, zıt düşünmesi gibi bir farktan bahsedilmediği de göz önde bulundurulmalıdır.

Siyasette kadın neden az?

Siyasette kadınların neden düşük oranda yer aldıkları sorusuna cevaben örtünmeyenler, diğerlerine kıyasla "siyasette kadınlara yeterince destek verilmemesine" daha fazla vurgu yapar ve "ailevi sorumlulukların engel teşkil etmesini" arka plana atarken, türbanlılar "seçmenlerin kadın milletvekili istememesini" daha fazla ön plana çıkarmış ve "kadınlar siyaset yapamaz" görüşünden dolayı kadınların az olduğu inancını diğerlerine göre daha az ifade etmişler.

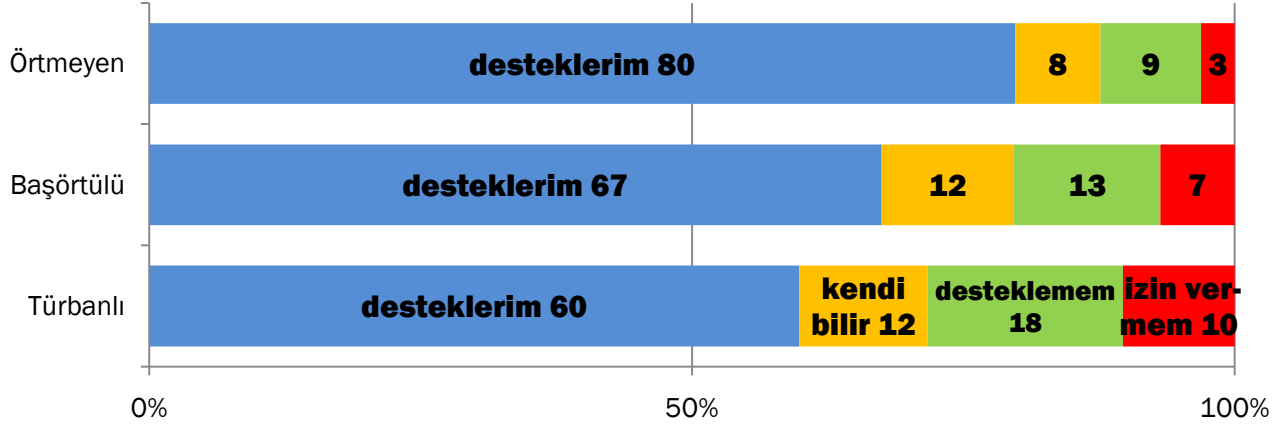
Kadınların siyasette daha fazla rol alması için ne yapılmalı?

Kadınların siyasette daha fazla rol almalarına yönelik çözüm önerilerine bakış örtünme durumuna göre incelendiğinde, örtünmeyenlerin üçte birinin kota uygulamasını tercih ettikleri ve "kadınların siyasete girmeleri yanlış" şeklindeki görüşe hiç paye vermedikleri, başörtülülerin ise hem Türkiye ortalamasına yakın hem de örtünmeyenlerle türbanlılar arasında bir konumda oldukları görülmektedir. Türbanlıların ise üçte bir kadarı hak eden kadının zaten seçileceğini veya kadınların siyasete girmesinin zaten yanlış olduğunu savunarak, çözüm için bir şey yapılması gereğine karşı çıkmaktadır.

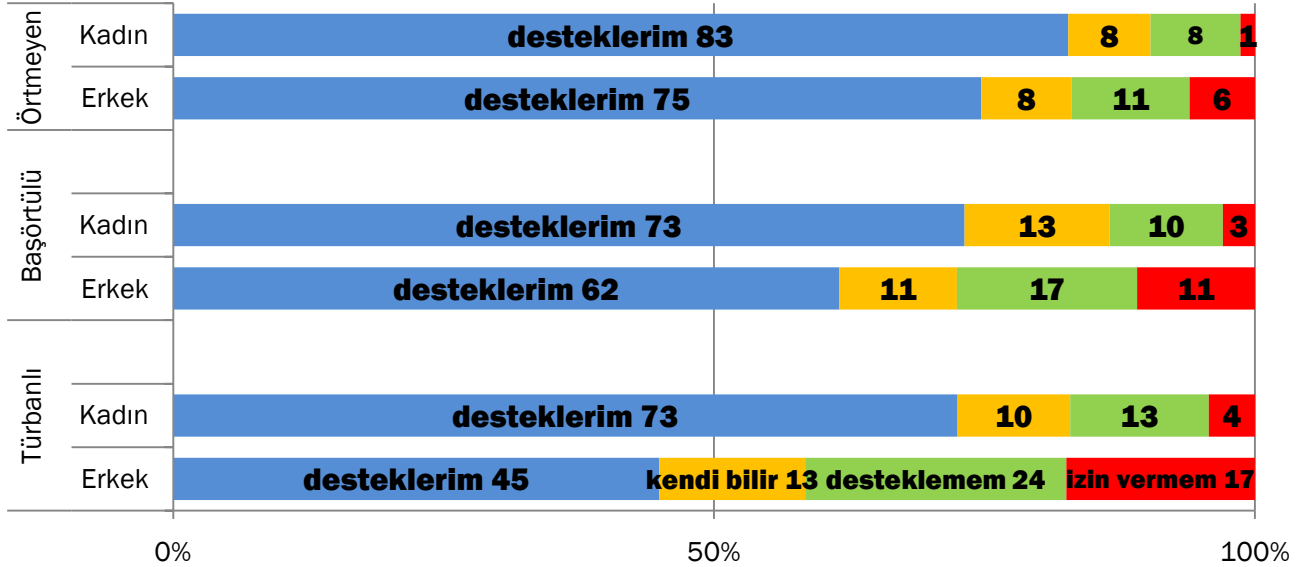

Bu hanedeki bir kadının siyasete girmesini destekler misiniz?

Kadınların siyasete girmesine verilen destek de örtünme durumuna göre değişmektedir. Örtmeyenlerin yüzde 80'i, başörtülülerin yüzde 67'si ve türbanlıların yüzde 60'ı ailesindeki bir kadını destekleyeceğini ifade etmiştir. Türbanlıların üçte biri desteklemeyerek veya açıkça izin vermeyerek kadınların siyasete katılımına karşıdır. Ancak bu duruma aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi bir de cinsiyet boyutunu katarak baktığımızda esas karşı olanların türbanlı kadınlar değil, eşi türbanlı erkekler olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye genelinde ve çoğu demografik kümede kadınların siyasete katılımı büyük destek görürken, eşi türbanlı olan erkeklerin sadece yüzde 45'i açıkça "desteklerim" demektedir. Bu kümedekilerin yüzde 13'ü "kendi bilir" şeklinde daha çekimser bir ifadeyi tercih ederken, yüzde 24'ü "desteklemem" ve yüzde 17'si ise "izin vermem" demektedir.

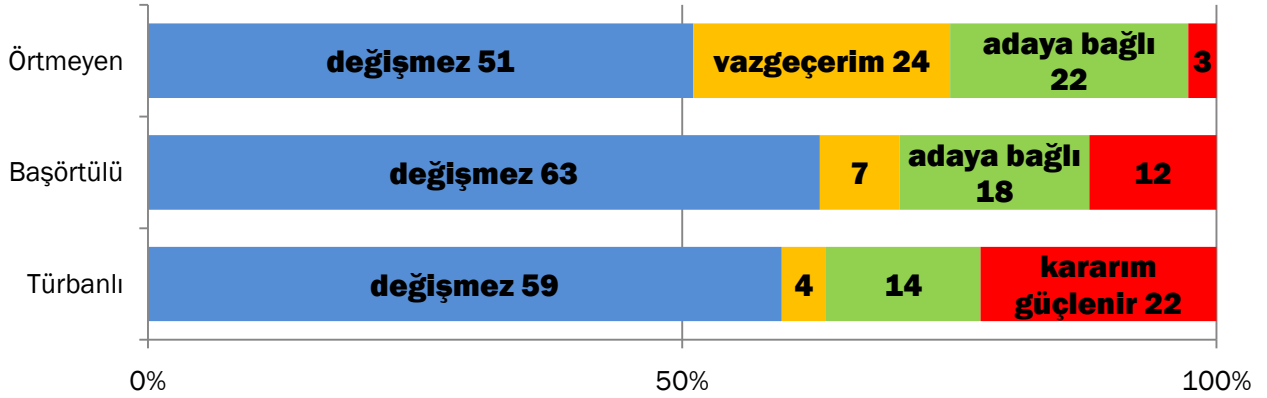
Bu hanedeki bir kadının siyasete girmesini destekler misiniz?

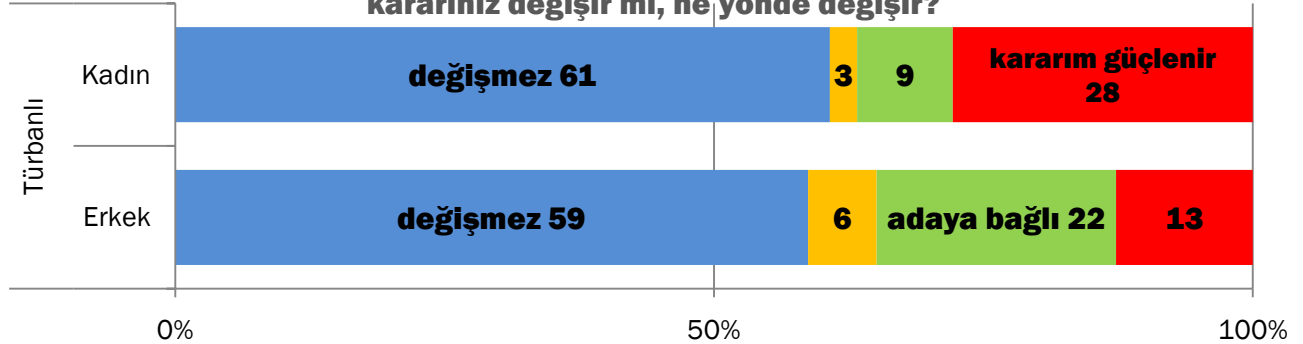

Son olarak deneklerin (veya eşinin) örtünme durumu ile, başı örtülü bir kadın adaya nasıl baktıkları beraber incelendiğinde, kısmen beklenebileceği gibi örtünmeyenlerin sadece yarısının kararı hiç etkilenmemekte, ancak dörtte biri vazgeçeceğini belirtmekte, buna karşılık başörtülülerin yarıdan fazlası etkilenmeyeceğini ve beşte biri önemli olanın aday olduğunu söylemektedir. Türbanlılarda ise başı kapalı kadın adayın olumlu etkisi daha barizdir, dörtte bire yakını bu durumda kararının güçleneceğini söylemektedir. Türbanlılarda kadın ve erkeklerin görüşleri ayrıştırıldığında, türbanlı kadınlar için başı kapalı adayı etkisi, eşi türbanlı erkekler üzerinde olduğundan daha fazladır (“kararım güçlenir” kadınlarda yüzde 28, erkeklerde yüzde 13).

Adayın başı kapalı bir kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?

Adayın başı kapalı bir kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?

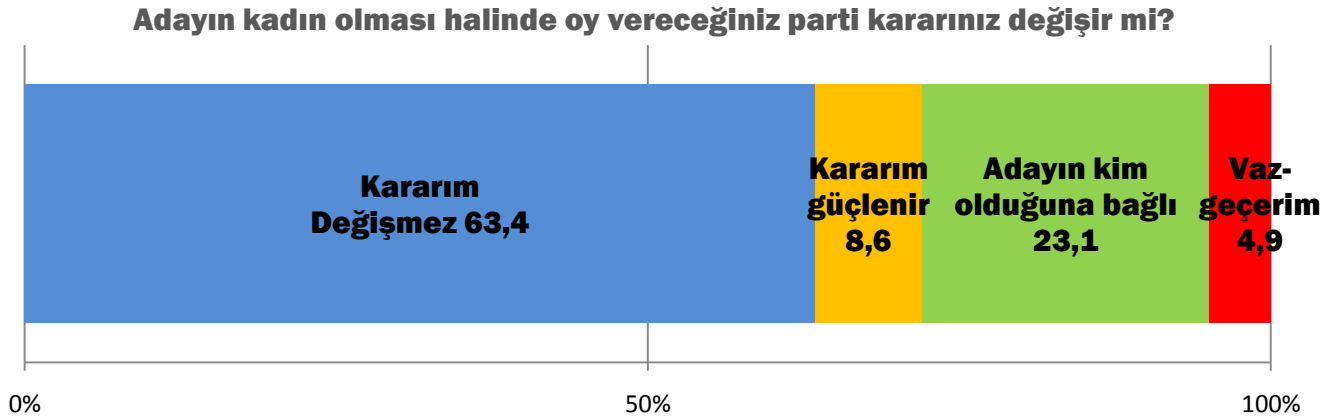
4. KADIN ADAYA BAKIŞ

KONDA'nın Şubat'11 Barometresi araştırmasında "Aşağıdaki kişiler milletvekili veya belediye başkanı adayı olsa, oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?" şeklinde bir soru sorulmuş, adayın kadın olması ve başı kapalı bir kadın olması olasılıkları sayılarak, görüşülen kişilerin tepkilerinin neler olacağı sorulmuştur.

4.1. Kadın aday, oy tercihini nasıl değiştirir?

"Adayın kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?" sorusuna görüşülen kişilerin cevap dağılımları aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Görüşülen deneklerin yüzde 63'ü "değişmez, partime bakarım" cevabı verirken, yüzde 9'u "kararım güçlenir", yüzde 5'i "sırf bu yüzden vazgeçerim" demektedir. Deneklerin yüzde 23'ü ise "adayın kim olduğuna bağlı" demektedir.

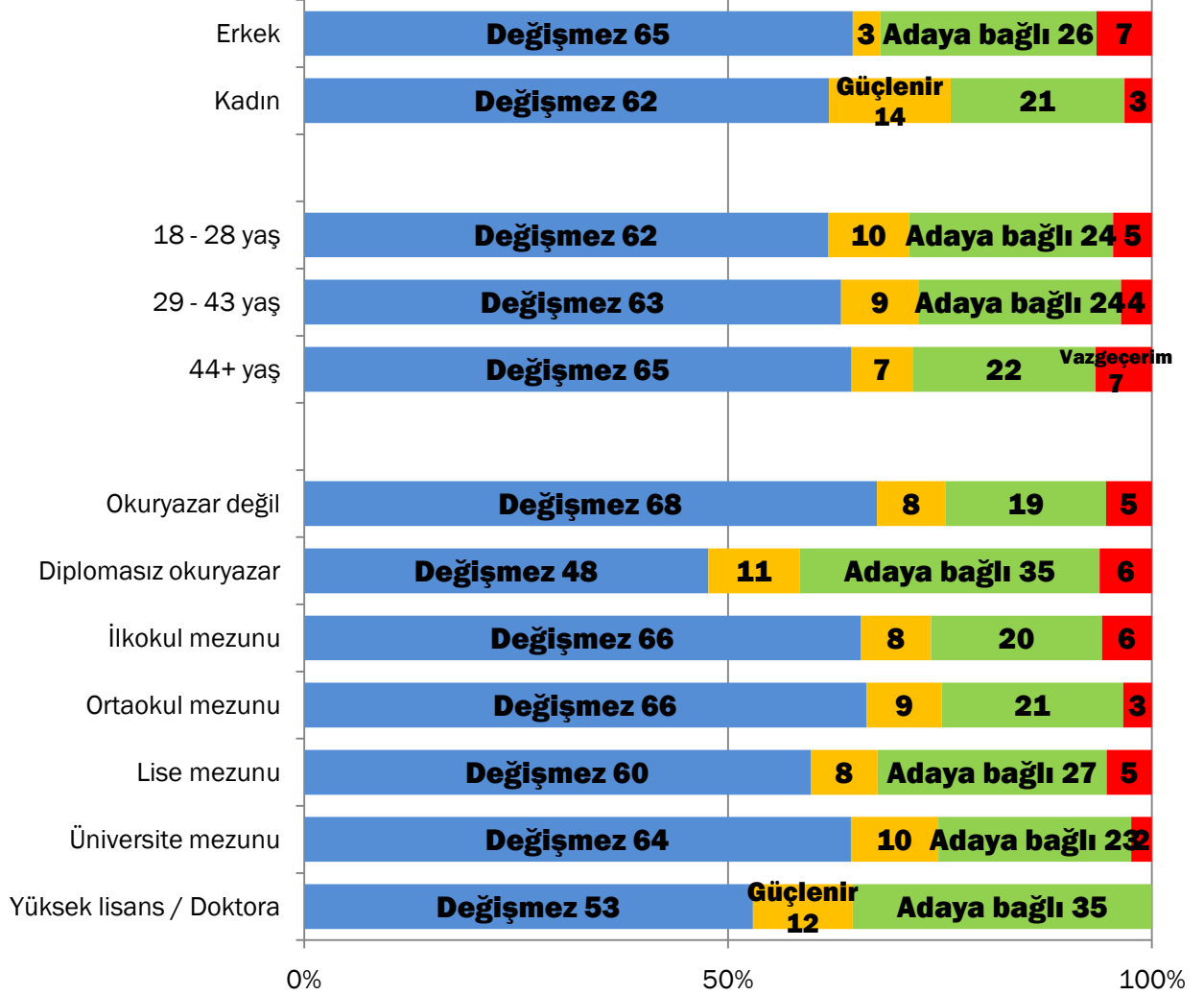

Farklı profillerdeki deneklerin bu soruya cevapları incelendiğinde,

- Kadınlar erkeklere kıyasla kadın adaya daha olumlu bakmaktadır. Kadınların yüzde 14'ü için adayın kadın olması partiye oy verme kararını güçlendiren bir unsurdur ki, bu oran Türkiye genelindeki yüzde 8,6 oranının iki katına yakındır. Buna karşılık erkeklerin yüzde 7'si için bu durum oy vermektен vazgeçirecek bir unsurdur.
- Yaşça en büyük grup olan 44+ yaş grubu, adayın kadın olması halinde kararını değiştirmeyeceğini diğerlerine oranla daha fazla oranda söylemektedir. Ancak aynı grup oyundan sırf bu yüzden vazgeçmeye de biraz daha meyillidir.
- Eğitim seviyesiyle, kadın adayın oy kararı üzerindeki etkisi arasında doğrudan bir ilişki görülmesi de eğitimin artması ile adayın kimliğinin daha ön plana çıktığı söylenebilir.

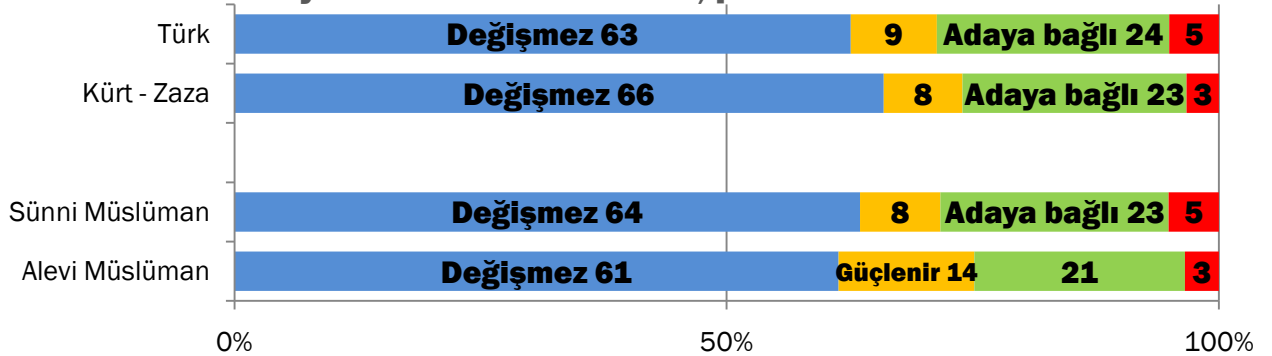

Adayın kadın olması halinde, parti kararınız ...

- Etnik kökenin bu konuda pek etkisi olmadığı görülse de, Kürtlerin partileri konusunda biraz daha kararlı olduğu, parti kararını bir aday kadın olduğundan dolayı değiştirmeyecek olan Kürtlerin Türklere göre yüzde 3 oranında daha fazla, partisinden vazgeçeceklerin oranlarının ise yüzde 2 daha az olduğu anlaşılmaktadır.

Adayın kadın olması halinde, parti kararınız ...

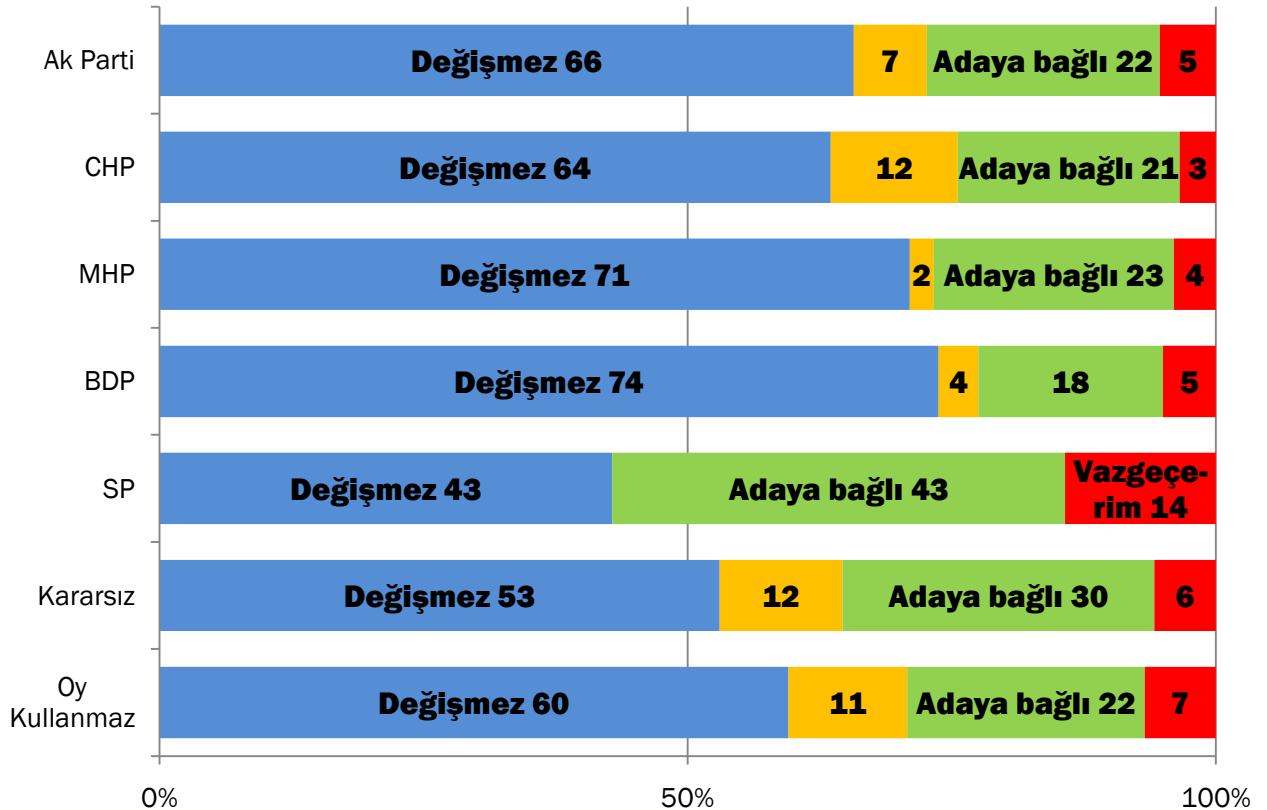

Sünnilerin bakışı Türkiye geneline göre fark göstermezken, Aleviler için kadın adayın vazgeçirme gücü daha düşük, kararı güçlendirme unsuru daha fazladır. Alevilerin yüzde 14'ü, Sünnilerin ise yüzde 8'i için bir partinin adayı kadın olursa, o partiye oy verme kararları güçlenecektir.

Parti tercihlerine göre bakıldığında, tercihe göre kadın adaya bakışın değiştiği görülmektedir:

- En yüksek oranda “kararım değişmez, partime bakarım” cevabı verenler BDP ve MHP seçmenleri arasında görülmektedir. BDP seçmenlerinin yüzde 74'ü ve MHP seçmenlerinin yüzde 71'i için partinin gösterdiği adayın bir kadın olması, oy tercihini değiştirecek türde bir rol oynamayacak, bu seçmenler yine partilerine bakacaktır. Ancak bu, BDP ve MHP seçmenleri için kadın aday, partilerine verdikleri oyu daha fazla şevkle, inanarak vermeleri anlamına gelmemektedir çünkü aksine kadın aday olduğu için oy kararı güçlenen seçmen oranı, her iki partide de ortalamanın altındadır (BDP'de yüzde 4, MHP'de yüzde 2).
- CHP seçmeninin ortalamadan daha yüksek bir oranı (yüzde 12) için, adayın kadın olması partiye inancını güçlendiren bir unsurdur.
- Kararsızların yüzde 30 gibi nispeten yüksek bir oranının parti kararını, kadın adayın kim olduğuna bağlı olarak vereceğini söylemesi hem kararsızların seçime dair genel tutumları ile tutarlıdır hem de kararsız seçmen açısından adayların kimliğinin önemli olduğuna işaret eden bir göstergedir. Kararsız seçmenin ortalamadan daha yüksek bir oranının kadın aday gösterilmesi durumunda parti kararın güçleneceği verisi, kararsızlara yoğunlaşmak isteyenler için dikkat çekici bir bulgudur.

Adayın kadın olması halinde, parti kararınız ...

Her bir partinin seçmenin kadın adaya bakışlarındaki bazı küçük farkları bir yana koyarsak, genel anlamda hangi partiye oy veriyor olursa olsunlar, seçmenler için milletvekili veya belediye başkanı adayı olarak bir kadının gösterilmesinin hiç de olumsuz bir etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Kadın aday, seçmenlerin yarısından fazlasının kararını etkilemeyen bir unsurdur. Üstelik, her bir partide yaklaşık her beş seçmenden biri adayın cinsiyetini değil, kimliğinin başka unsurlarını değerlendirmektedir. Bu bulgu, yukarıda kadınların siyasette düşük oranda yer almaları ile ilgili bölümde, seçmenin kadın aday istemediğine yönelik cevaba pek paye verilmemesi bulgusu ile birbirini destekler niteliktedir.

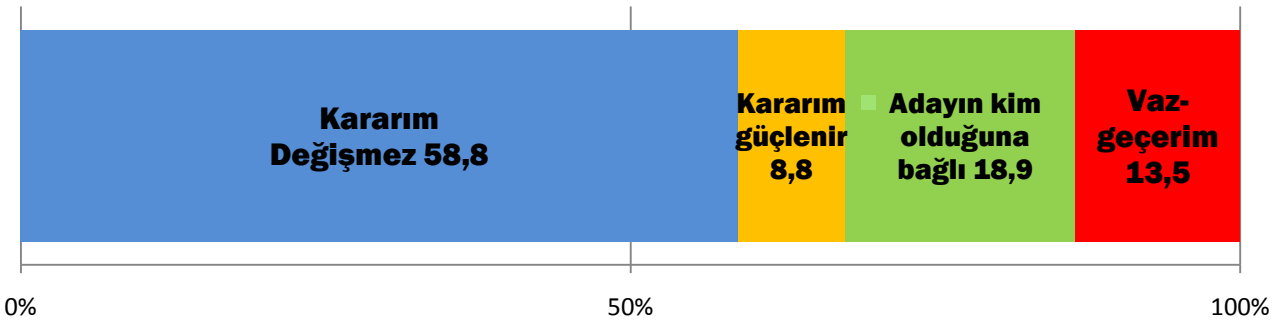
4.2. Başı kapalı kadın aday oy tercihini nasıl değiştirir?

Kamuoyunda çok tartışılıyor olması nedeniyle deneklere “adayın başı kapalı bir kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir?” sorusu sorulmuştur.

Görüşülen deneklerin yüzde 59'u “kararım değişmez, partime bakarım” derken yüzde 19'u da “adayın kim olduğuna bağlı” demektedir. Deneklerin yüzde 9'u “parti kararım güçlenir” cevabı vermekte, yüzde 13'ü ise “parti kararından vazgeçeceğini” söylemektedir.

Bir milletvekili veya belediye başkanı adayının başı kapalı bir kadın olması halinde, seçmenlerin yarısından fazlası parti kararını değiştirmeyeceğini, beşte bir kadarı ise adayın başının kapalı olup olmasına bakmayacağını, “kim olduğuna bağlı” olarak karar vereceğini belirtmektedir.

Adayın başı kapalı bir kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi?

Kadınlarla erkeklerin başı kapalı bir kadın adaya bakışlarında çok önemli bir fark yoktur. Ancak kadınların yüzde 11'i, parti kararının bu sebeple güçleneceğini söyleyerek biraz daha destekler görünmektedir.

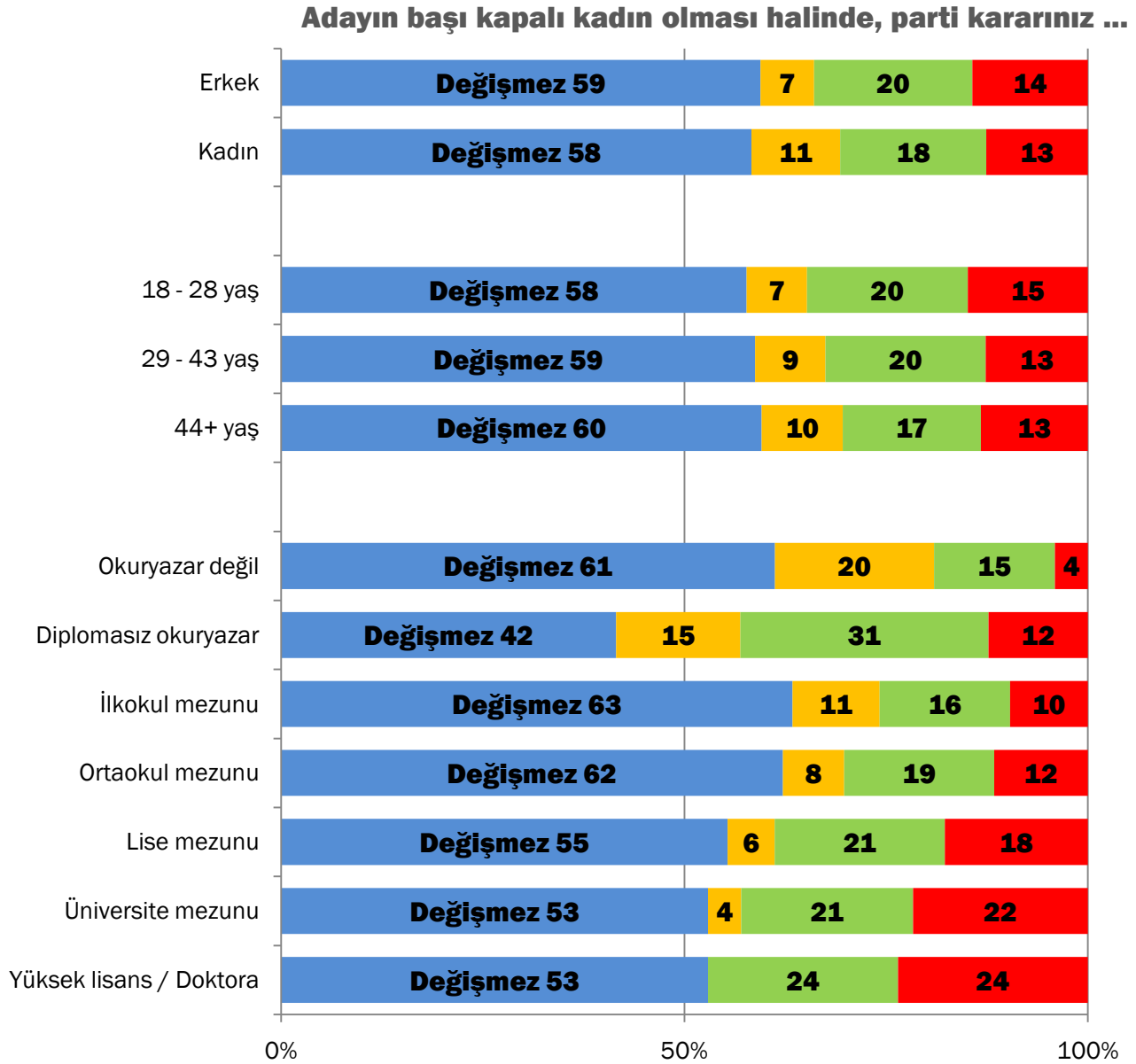
Eğitim seviyelerine göre bakıldığında da başı kapalı kadın adaya bakış oldukça farklı bir tablo göstermektedir.

- Eğitim seviyesi arttıkça, kadın adayın başının kapalı olması, seçmenin parti kararının daha fazla etkilemektedir. Bu etki daha çok, kendi partilerine oy

vermekten vazgeçme yönündedir. Aynı zamanda başı kapalı kadın adayın kim olduğu daha ön plana çıkmaktadır.

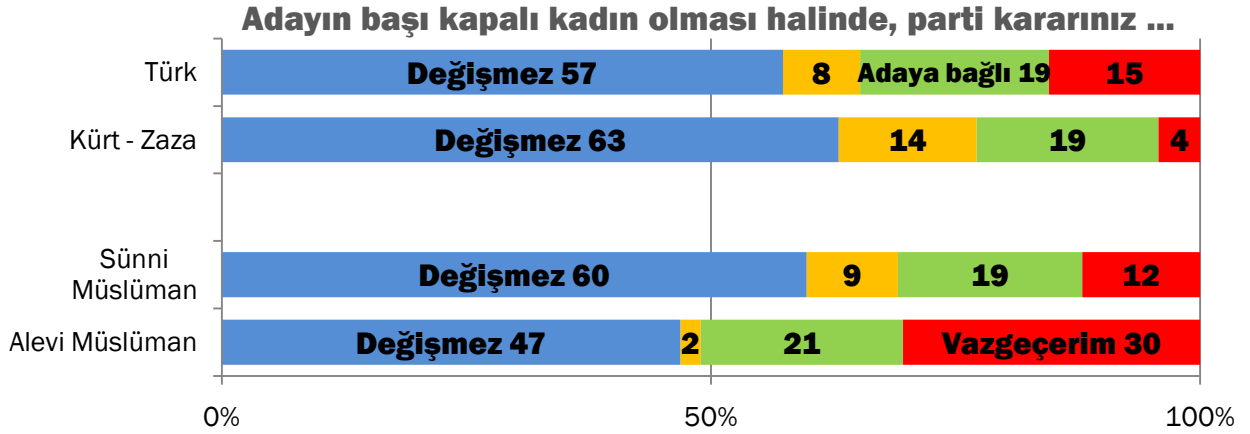
- Adayın başı kapalı kadın olması, okuryazar olmayanlar için parti lehine 20 puanlık bir fark yaratırken, bu oran üniversitelerde yüzde 4'e kadar düşmekte; yüksek lisans ve üstü eğitilmişler için başı kapalı kadın aday 23,5 puanlık, üniversite mezunları için ise 17,5 puanlık aleyhte fark yaratmaktadır.

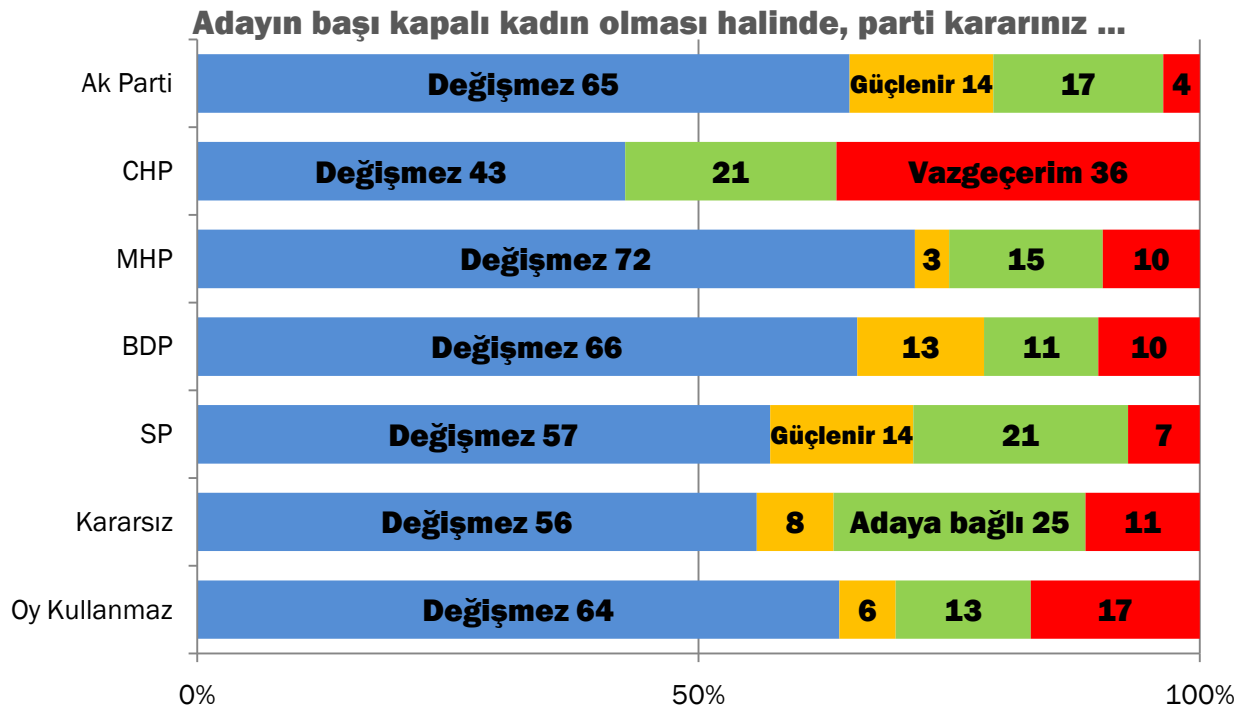
Siyasi tercihlere göre bakıldığında ilk olarak dikkat çeken, Türkiye genelinde olduğu gibi tüm partilerin seçmenleri için adayın başının kapalı bir kadın olup olmamasının kararını etkileyen bir unsur olmadığı ve seçmenlerin esasen parti tercihine odaklandığıdır. Hem partinin söylemi hem de seçmenlerin fikirleri açısından en laik ve kamusal alanda örtünmeye en karşı olan CHP'de dahi, seçmenlerin yarıya yakını (yüzde 42) adayın örtünmesinin fark yaratmadığını ifade etmektedir.

Görüşülen kişilerin etnik köken ve mezhebi, kadın adaya bakışlarını pek etkilemezken, kadın adayın başının kapalı olup olmamasında fark yaratmaktadır. Türkler, Türkiye ortalamasına benzer şekilde, yarıdan fazla oranda kararının değişmeyeceğini, beşte biri adaya bakacağını ve yüzde 15'i vazgeçeceğini söylerken, Kürtlerin daha yüksek bir oranı için, yüzde 63'ü için, bu durum değişikliğe yol açmamakta, hatta yüzde 14'ü için kişinin kararını güçlendiren bir rol oynamaktadır. Kürtlerin sadece yüzde 4'ü başı kapalı kadın aday karşısında, vereceği oydan vazgeçeceğini belirtmiştir.

Aleviler için başı kapalı bir kadının milletvekili ya da belediye başkanlığı için aday olmasının, Sünnilere nazaran daha hassas bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Alevilerin yüzde 30'u eğer partisi başı kapalı bir kadını adayı olarak gösterirse o partiye oy vermeyebileceğini, vazgeçeceğini belirtmektedir. Alevilerin, ortalamada olduğu gibi, beşte biri adayın kimliğine bakarak değerlendireceğini belirtirken, kararını adaya göre değiştirmeyeceğini yarıyından azı belirtmiştir.

Başı kapalı kadın adayın etkisi son olarak, parti tercihleri üzerinden incelendiğinde parti seçmenleri arasında bariz farklar ortaya çıkmaktadır.

- ✓ Ak Parti seçmeninin yüzde 14'ü için başı kapalı kadın aday parti tercihini güçlendirici, yüzde 4'ü için ise parti tercihinden vazgeçirici bir rol oynamaktadır.
- ✓ CHP seçmenlerinde ise tam tersi eğilim gözlenmekte, yüzde 36'sı parti tercihinden vazgeçeceğini söylemektedir. Başı kapalı kadın adayın en fazla etkisinin CHP'li seçmen üzerinde olduğu söylenebilir.
- ✓ Başı kapalı kadın adaydan olumlu veya olumsuz en az etkilenen, yüzde 72'si parti kararını değiştirmeyeceğini söyleyen MHP seçmenidir. MHP'liler için başı kapalı kadın aday yüzde 10 oranında vazgeçme, yüzde 3 oranında kararında güçlenme nedenidir.
- ✓ Oy kullanmayacağını söyleyenler için başı kapalı kadın aday yüzde 16,9 oranında olumsuz, yüzde 5,6 oranında olumlu etki yaratmaktadır.
- ✓ Kararsızlar arasında ise başı kapalı kadın aday nedeniyle kararından vazgeçeceğini söyleyenler yüzde 11, kararının güçleneceğini söyleyenler yüzde 8 oranındadır. Kararsızların dörtte biri adayın örtünmesi veya cinsiyetine değil, kimliğine bakacağını söylemektedir.
- ✓ Ak Parti'lilerin yüzde 79'u ve BDP'lilerin yüzde 8'i oy tercihini belirlerken adayın başının kapalı kadın olması meselesini dert etmediğini veya aksine bu durumun kararını güçlendirdiğini söylemek suretiyle, başı kapalı kadın aday tartışmasından en az oranda etkilenen seçmen gruplarıdır.

5. HAYAT TARZI KÜMELERİNİN KADINA BAKIŞI

Bugün, 20 yıl önceye ve hatta 10 yıl önceye göre başka bir Türkiye'yi ve toplumu konuştuğumuz açıktır. Toplumun davranış biçimleri, düşünme biçimleri, talepleri farklılaşmaktadır. Değişen gündelik hayatın ritmini, değişen Türkiye insanını tek bir kelimeyle, aktörle, boyutla, nedenle tanımlama çabası ülkenin ve toplumun geldiği karmaşıklığı ve değişimi açıklamamaktadır. Değişen çevresel olguların toplumun kültürel dinamiklerine ve bireyin günlük yaşamına yansımaları analiz etmek gerekiyor. Yapılan araştırmalar çevresel dinamiklerdeki hızlı değişimin kültürel dinamiklerde (değerler, gelenekler, inançlar) aynı hızda bir dönüşümü getirmediğini gösteriyor.

Kültürel olgular, toplumun her türlü alanına nüfuz etmiş olduğu için değişime doğal olarak dirençli. Ancak geleceği okurken bu dirençten yola çıkarak toplumu değişmeyen bir veri olarak tanımlamak büyük hata olur. Zira bireyler, değerleri, inançları ve gelenekleri değişmese de gündelik hayatın hızlı ritmine ve değişen dünyaya ayak uydurmak için günlük yaşam pratiklerini sürekli değiştirmek zorunda kalıyorlar. Önemli olan, hızla değişen yaşam tarzlarıyla yavaş dönüşen kültürel olguların arasında oluşan sürtünmenin, çarkın yönünü nereye döndüreceğinin öngörülmesidir. Zira bir yandan yaşam biçimlerindeki hızlı değişim insanları korkuttuğu için var olan kültürel olgulara daha fazla sığınarak muhafazakârlaşıyor ve doğal dönüşümü de yavaşlatıyorlar. Diğer yandan yaşam biçimlerindeki değişime modernleşerek ayak uyduruyorlar ve kültürel dönüşümü hızlandırıyorlar. Ya da değişmeyen kültürel olgular ve değişen yaşam biçimlerini kendilerine göre ve içgüdüsel olarak sentezliyorlar.

Ülkedeki kadın meselesi de biraz böyle. Göç başta olmak üzere birçok nedenle hayatın ritmi değişirken bazı geleneksel veya dini değerler aynen muhafaza edilmeye çalışılıyor. Kadınların toplumdaki konumu meselesi ise hem geleneklerden hem de dini değerlere referansla pozisyonların daha kuvvetli ve kararlı bir şekilde korunduğu bir alan olarak ortaya çıkıyor.

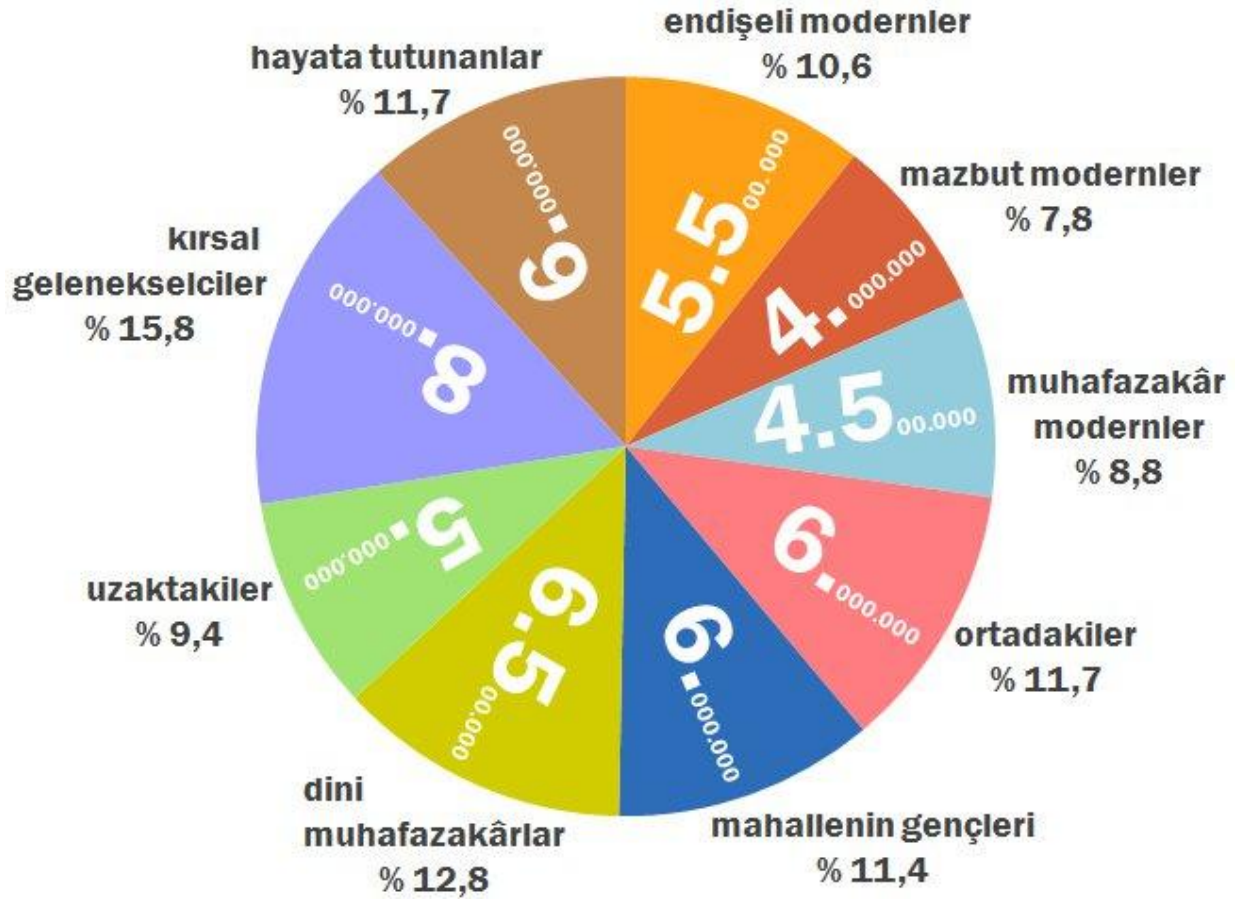
Bu genel bakışın yanı sıra ülke bir yandan derin bir siyasal kutuplaşma, öte yandan Kürt meselesi etrafında etnik kutuplaşma yaşıyor ve bu siyasal kutuplaşma giderek hayat tarzı kutuplaşmasına dönüşüyor. Siyasal kutuplaşma aktörlerinin ve öncülerinin diliyle laiklik ve siyasal İslam gibi bir eksen üzerinde olduğu söylenmekle ve bu söylem genel kabul görmekle beraber KONDA araştırmalarının genel bulgusu asıl farklılaşmanın farklı siyasi çizgilerin ve hayat tarzlarına sahip grupların kadına bakışında, kadına gündelik hayatta biçilen rollerde olduğunu gösteriyor.

Bu nedenle bu raporda farklı hayat tarzlarını özetlemenin ve bu farklı hayat tarzı kümelerinin kadına bakışlarına dair genel bir tablonun tasviri yararlı olacaktır. Bu amaçla önce KONDA tanımlamalarıyla farklı hayat tarzlarının bir özeti sunulmuş sonra da bu farklı hayat tarzlarının kadına bakışları özetlenmeye çalışılmıştır.

5.1. Hayat tarzları araştırması ve kümeler

KONDA'nın Nisan 2008'de yaptığı "Biz Kimiz? Hayat Tarzları" araştırmasının bulguları ile yapılan kümeleme analizi sonucunda, farklı değerlere, fikirlere, günlük hayat pratiklerine sahip 9 ayrı küme tespit edilmiştir. Her biri 18 yaş üstü nüfusun yaklaşık 4 ile 8 milyonluk farklı kesimlerini tasvir eden bu kümelerin yüzde ve nüfus olarak oranları aşağıdaki pasta grafikte verilmiştir. Hayat tarz kümeleri hakkında ayrıntılı bilgiye 8. Ek: Hayat Tarzı Kümeleri bölümünde yer verilmiştir.

5.2. Kadına genel bakış

Hayat tarzı kümelerinin kadına bakışı ve gündelik hayattaki kadının rolü üzerinden bakıldığında oldukça farklılaştıkları dikkat çekiyor.

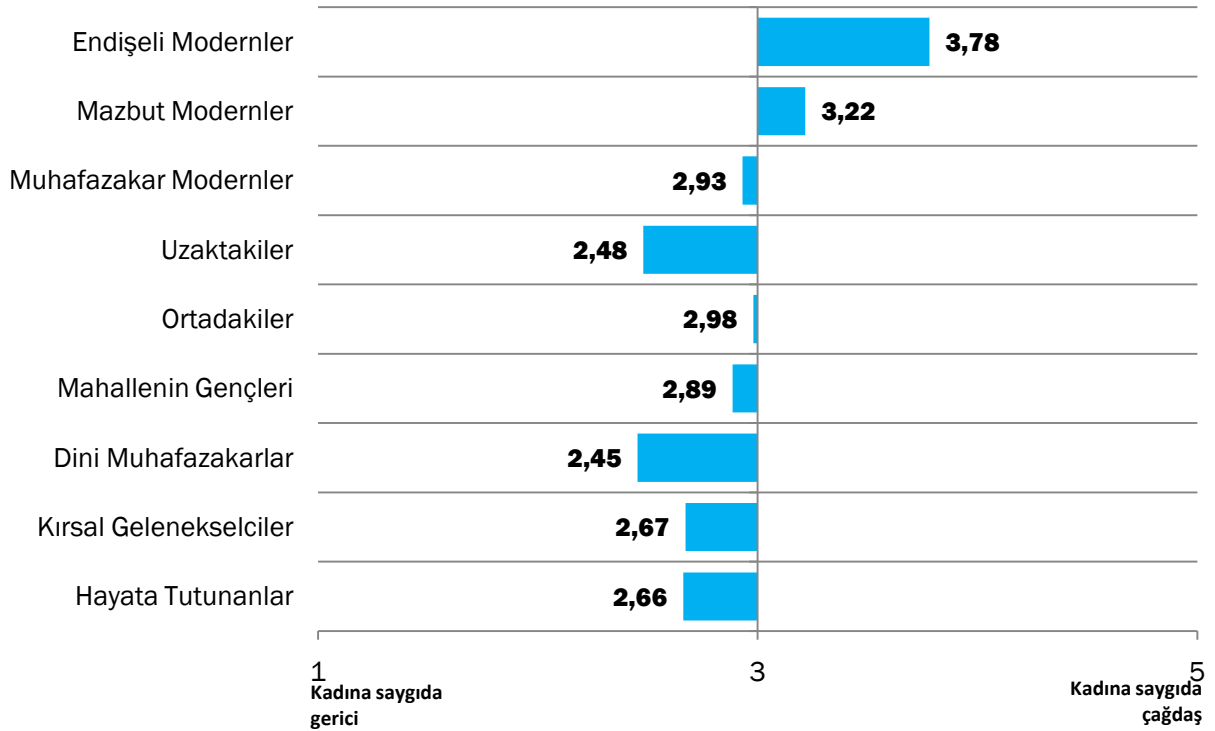
Hayat Tarzları araştırmasında yer alan, kadının toplumdaki konumuna dair, aşağıdaki tabloda görülen cümlelere tepki olarak verilen cevaplar bir arada değerlendirilerek ortalamaları alınmış, bir "Kadına Saygı" eksenini oluşturulmuştur. Bu eksenin bir ucu (5 puan) kadına bakışta çağdaş, diğer ucu (1 puan) kadına bakışta gerici tutumu ifade etmektedir.

Endişeli Modernler ve Mazbut Modernler kadına bakışta en çağdaş değerlere yakın kümeler olarak ortaya çıkıyorlar. Ortadakiler ve Muhafazakâr Modernler de tam ortada bir pozisyon alırlarken, Mahallenin Gençleri'nin de ortada oluşu ilginç bir durum olarak ortaya çıkıyor.

Kadına bakışta en gerici tutum ise Uzaktakiler'de ve Dini Muhafazakârlar'da görünüyor. Dini Muhafazakârlar'ın dini referanslara bağlı olarak böylesi bir pozisyon aldıkları, Uzaktakiler'in ise ülkenin en eğitimsiz ve Kürtler ağırlıklı küme oluşu hatırlanarak daha feodal değerlere bağlılık nedeniyle bu pozisyonda oldukları söylenebilir.

Kadına saygı ekseninde kümeler

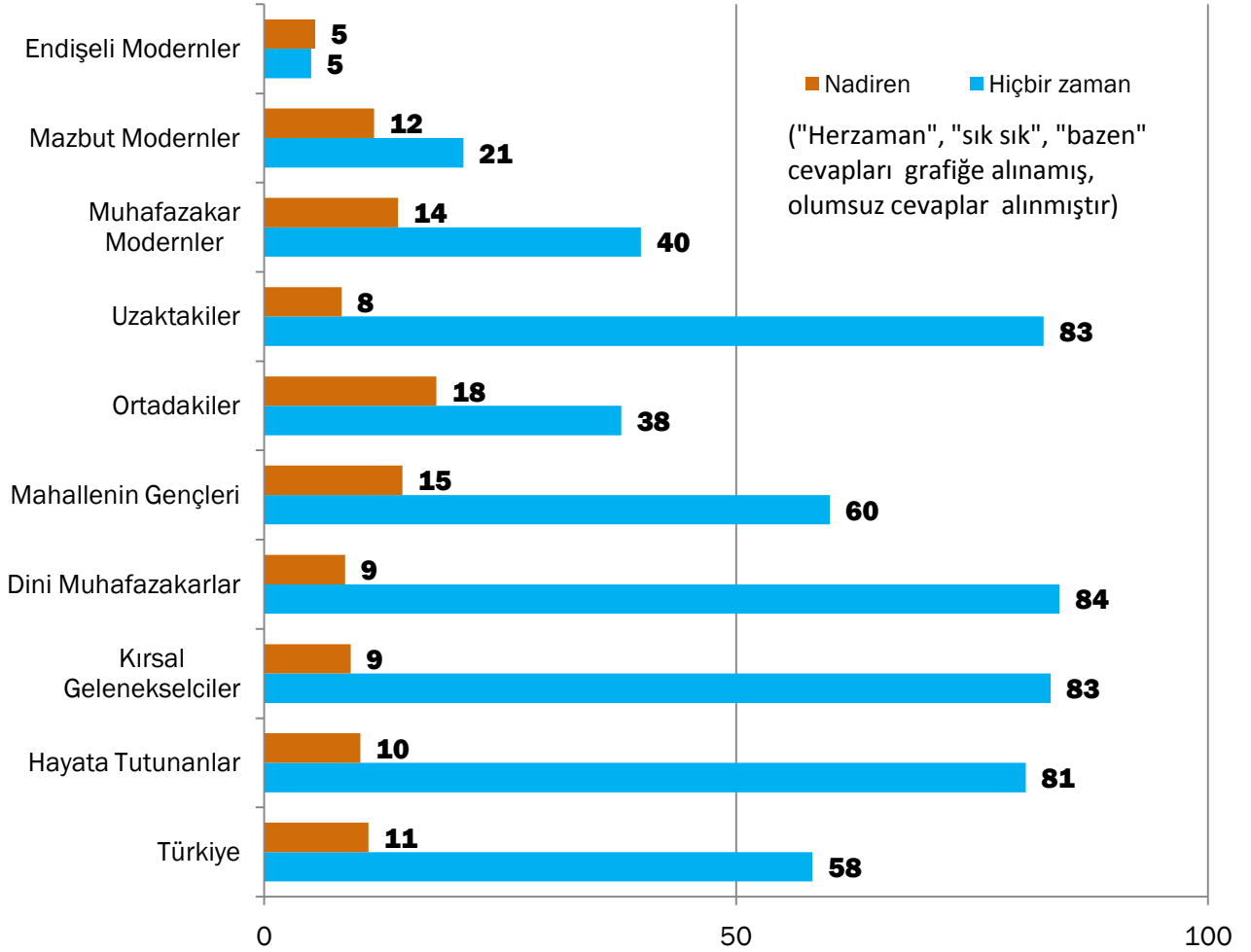

Hayat tarzı kümelerinin kadına bakışlarındaki farklılığı en bariz biçimde gösteren bulgulardan bir tanesi, kümelerdeki kadınların “kolsuz bluz giyip giyemedikleri” meselesinde ortaya çıkıyor. Kolsuz bluz giymek kadar sade bir mesele kadının özgürlük alanına dair ve farklı hayat kümelerinin kadına verdikleri rol ve özgürlük alanına dair çok önemli bir bulgu sağlıyor.

Endişeli Modernler'in kadınlarının yüzde 10'u (yüzde 5 hiçbir zaman, yüzde 5 nadiren) kolsuz bluz giyip, dışarıya çıkamaz iken, bu oran Dini Muhafazakârlar'da yüzde 93, Kırsal Gelenekselciler'de yüzde 92, Hayata Tutunanlar'da yüzde 91 ve Uzaktakiler de yüzde 91'e ulaşıyor. Yani ülke yıllardır türban tartışırken, aslında kadınların toplamda yüzde 69'u kolsuz bluz giyip, dışarıya çıkamıyor.

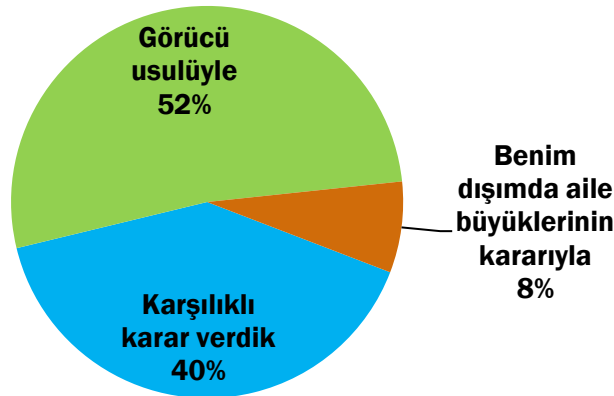
Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.

5.3. Eşini seçmeye ve evliliğe bakış

Kolsuz bluz giyebilmek meselesinde olduğu gibi çarpıcı bulgulardan biri de evlenme biçiminde ortaya çıkıyor.

Nasıl evlendi?

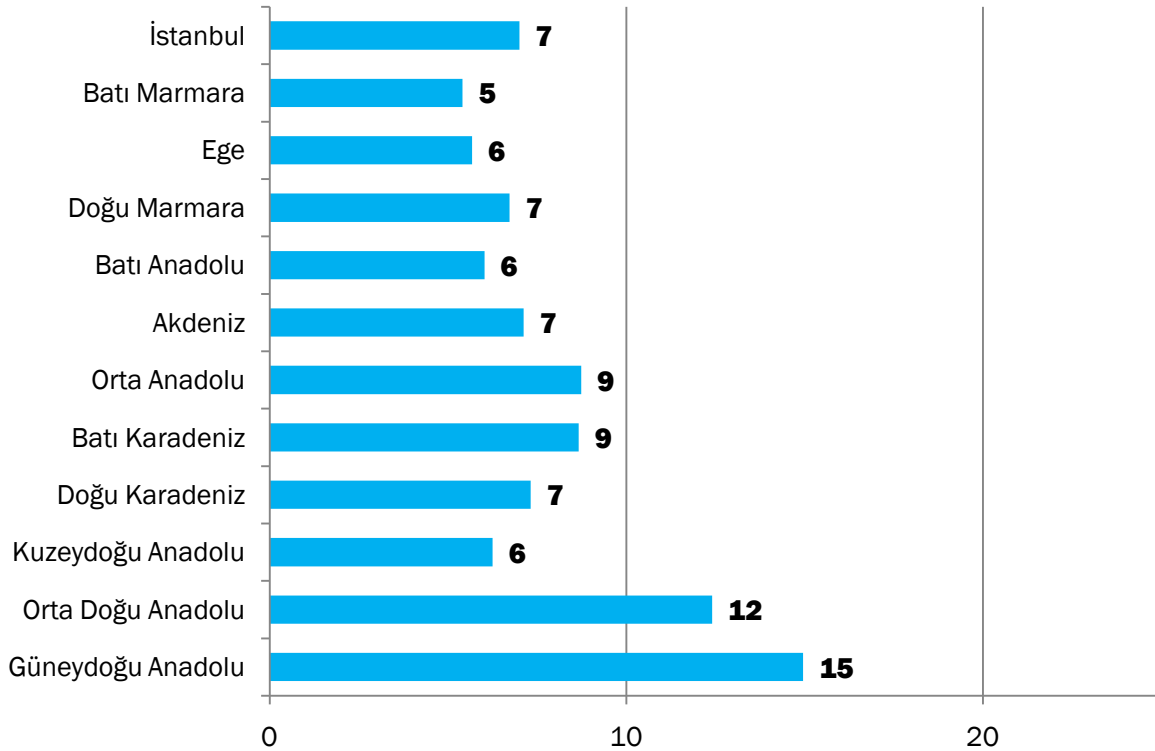
Görüşülen deneklerin yüzde 75'inin evli, yüzde 25'inin bekâr olduğu ortaya çıkıyor ki bu bulgu TÜİK resmi verileriyle de uyumlu. Evli deneklerin yüzde 40'ı karşılıklı anlaşarak, yüzde 52'si görücü usulüyle evlenmiş. Asıl çarpıcı bulgu ise yüzde 8'inin "kendi rızası dışında aile büyükleri kararıyla" evlenmiş olmaları. Gerçekte bu oranın daha yüksek olduğu, görücü usulüyle evlendiğini söyleyenlerin bir kısmının da rızası dışında olduğunu varsaymak yanlış olmayacaktır.

Bu bulguya dair çarpıcı bir ayrıntı da varsayıldığı gibi rızası dışında evlendirilmenin yalnızca geri kalmış bölge ve yörelerde değil, tüm ülke genelinde yaygın ve geçerli olduğudur.

Rızası dışında evlenenler Güneydoğu Anadolu'da yüzde 15, Ortadoğu Anadolu'da yüzde 12 oranında iken İstanbul'da yüzde 7, Orta Anadolu'da yüzde 9 oranındadır.

Hayat tarzı kümeleri üzerinden bakıldığında, yine çarpıcı farklılıklar gözlenmektedir. Karşılıklı karar vererek evlenenler, Endişeli Modernler içinde yüzde 87, Muhafazakâr Modernler içinde yüzde 59, Ortadakiler içinde yüzde 59, Mazbut Modernler içinde yüzde 57, Mahallenin Gençleri arasında yüzde 56 oranında iken en düşük oran yüzde 20 ile Hayat Tutunanlar arasındadır.

Kendi rızası dışında aile büyükleri kararıyla evlenenler

Görücü usulüyle evlenmenin, en yaygın olarak Hayata Tutunanlar, Kırsal Gelenekselciler, Dini Muhafazakârlar ve Uzaktakiler arasında olduğu gözlenmektedir.

Kendi rızası dışında aile kararıyla evlenme ise en yüksek oranlarda Hayata Tutunanlar (yüzde 11), Uzaktakiler (yüzde 15), Kırsal Gelenekselciler (yüzde 9), Dini Muhafazakârlar (yüzde 8) arasında görülmektedir.

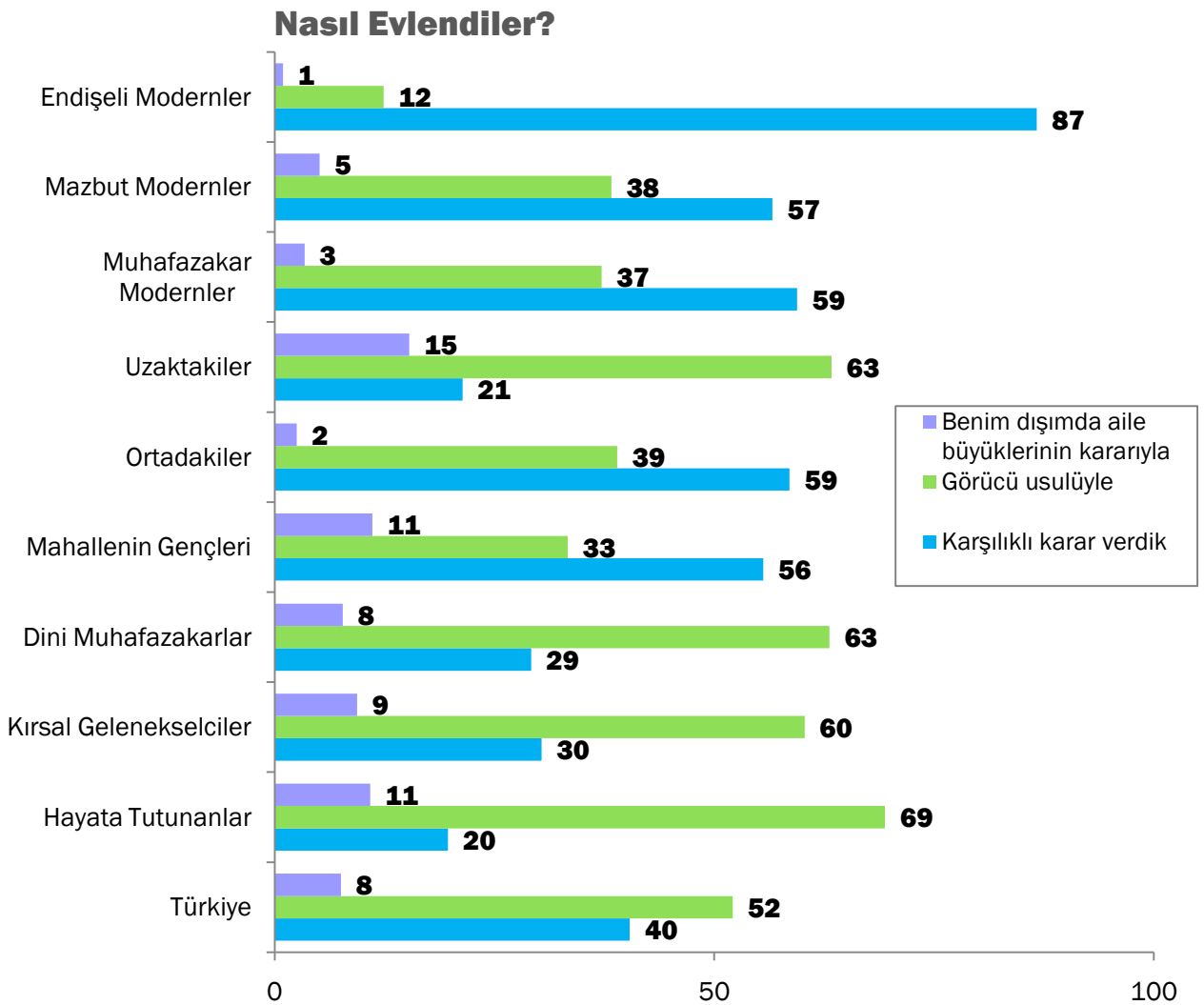

Evlenme meselesinde durum tespitinden öte, evliliğin nasıl değerlendirildiğine bakıldığında da kümeler arasında farklılıklar gözlenmektedir.

Resmi veya dini bir nikah olmaksızın bir kadının sevdiği birisiyle beraber yaşayıp yaşayamayacağı sorulduğunda yalnızca Endişeli Modernler'in yüzde 49'u olumlu yanıt verirken, diğer kümelerde bu oran yüzde 7 ile yüzde 20 arasında değişmektedir.

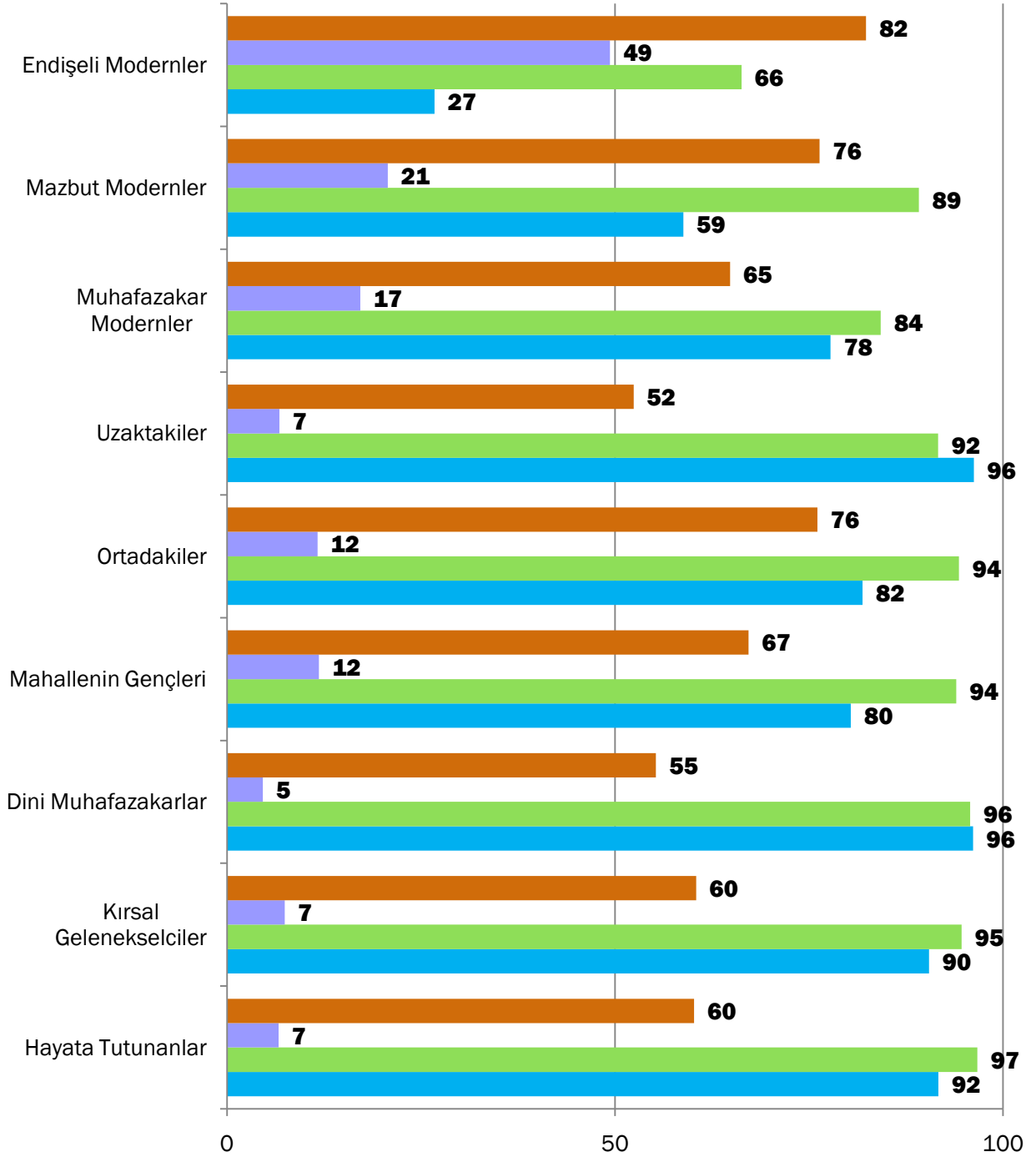
Beraber yaşayabilmek için dini nikahı şart olarak görenler oldukça yüksek oranlarda olup, en fazla Dini Muhafazakârlar'da (yüzde 96), Uzaktakiler'de (yüzde 96), Hayata Tutunanlar'da (yüzde 92), Kırsal Gelenekselciler'de (yüzde 90) görülmektedir ve en düşük oranda da Endişeli Modernler'dedir (yüzde 26).

Dini nikahı şart olarak görenlerin aynı zamanda resmi nikahı da şart olarak görmeleri dikkati çekmektedir. Yani toplumun ağırlığı beraber yaşamak için her iki nikahı da şart olarak görmektedir.

Kümelerde Kadına Bakış

- Kızım, kardeşim aile büyükleri beğenmese bile evleneceği adamı kendi seçebilir
- Bir kadın sevdiği adamla dini veya resmi nikah olmadan beraber yaşayabilir.
- Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için resmi nikah şarttır.
- Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikah şarttır.

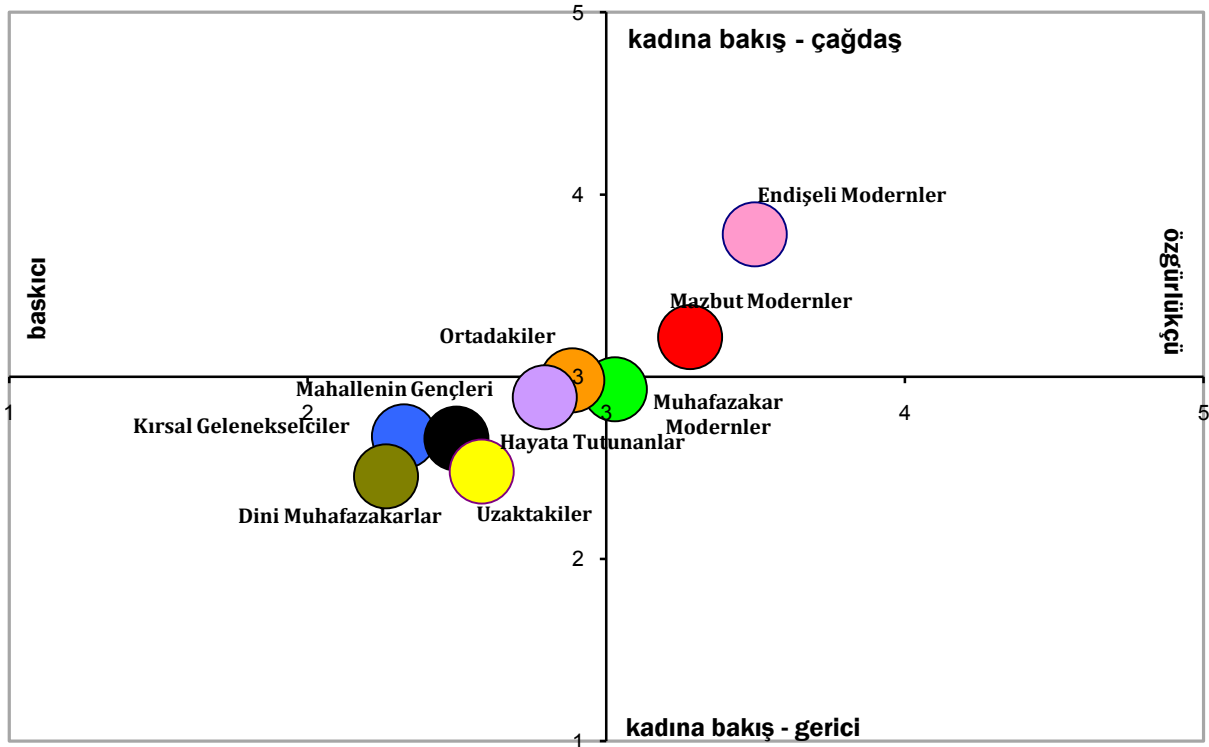
5.4. Kadın meselesi üzerinde hayat tarzı kümelerinin genel konumlanışı

Hayat tarzı kümelerinin özgürlükçülük, laiklik, demokratlık, yaşam biçimi gibi genel eksenler üzerindeki konumlanışları da toplumda kadına bakıştaki farklılık eksenini çok açık biçimde göstermektedir.

Aşağıdaki grafik, hayat tarzı kümelerinin özgürlükçülük-baskıcılık ve kadına bakışta çağdaş-gerici eksenleri üzerinde konumlanışını göstermektedir. Görüldüğü gibi diyagonal bir çizgi üzerinde tüm hayat tarzı kümeleri aynı çizgi üzerinde sıralanmaktadır.

Endişeli Modernler özgürlükçü ve kadına çağdaş bakışa sahip tutumlarıyla öne çıkarken, Mazbut Modernler arkalarından gelmektedir. Muhafazakâr Modernler, Ortadakiler ve Mahallenin Gençleri kadına bakış ve özgürlükçü değerlere sahip olma konusunda toplum ortalamasını temsil ederlerken, Dini Muhafazakarlar hem kadına bakıştaki gericiyle hem de baskıcı tutumlarıyla en gerideki kesim olarak ortaya çıkmaktadır.

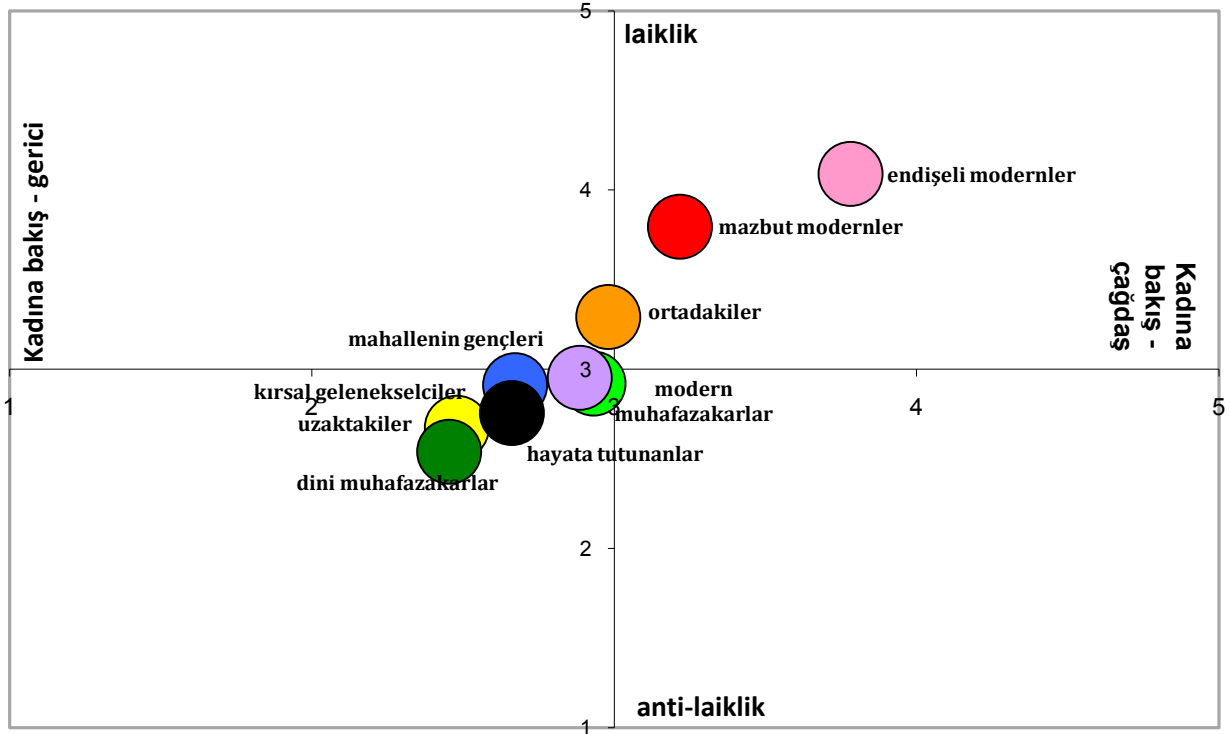
Kadına Bakış ve Özgürlükçülük Eksenlerinde Hayat Tarzı Kümeleri

Benzer bir grafik, eksenleri laiklik-antilaiklik ve kadına bakış olacak şekilde yapıldığında ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi hayat tarzı kümeleri tam da benzer bir diyagonal eksen üzerinde yan yana sıralanmaktadır.

Kadına Bakış ve Laiklik Eksenlerinde Hayat Tarzı Kümeleri

Bu iki grafik, ülkedeki toplumsal yaşama dair farklılaşmanın esasen kadına bakış, özgürlükçülük ve laiklik eksenlerinde olduğunu göstermektedir. Toplumsal dönüşümün, özgürlükçü değerlerin yükselişinin lokomotifinin kadın meselesine bakışta kadına saygılı ve kadın hakları, kadın özgürlüğü üzerinden olacağı görüşünü teyit eden ve gösteren bir duruma işaret etmektedir.

6. KADINA DAİR TEMEL DEMOGRAFİK BULGULAR

Türkiye’de kadına dair neredeyse tüm verilerin kadınların aleyhine olduğu bilinmektedir. Yine de TÜİK verilerinde ve KONDA araştırmalardaki kadına dair bazı temel demografik bulgular, raporu tamamlayıcı nitelikte olması açısından burada da özetlenmeye çalışılmıştır.

6.1. Kadınlarda eğitim

TÜİK verilerine göre ülkedeki okuma yazma bilmeyen 4 milyon sekiz yüz bini aşkın nüfusun 967 bini erkek, 3 milyon 897 bini kadındır. Yani ülkedeki okuma yazma bilmeyen her beş kişinin biri erkek, dördü kadındır.

Yine ülkedeki herhangi bir okul bitirmeden okuma yazma bilen 3 milyon 453 bin kişilik nüfusun 2 milyon 52 bini kadınlardan oluşmaktadır. Ülkede herhangi bir diploması olmadan okuma yazma bilen her beş kişinin ikisi erkek, üçü kadındır.

Kadın nüfusun yüzde 10’u okuma yazma bilmeyenlerden, yüzde 5’i diplomasız okuryazarlardan, yüzde 42’si ilkokul, yüzde 12’si ortaokul mezunlarından oluşmaktadır. Yani kadınların toplamda yüzde 71’i lise altı eğitilmiş, yüzde 23’ü lise, yüzde 9’u üniversite mezunudur.

Nüfus / Eğitim (000), TÜİK, 2008	Türkiye	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilen	43.807	23.077	20.730
Okuma yazma bilmeyen	4.863	967	3.897
Bir okul bitirmeyen	3.453	1.401	2.052
İlkokul seviyesi	18.078	8.801	9.277
Ortaokul seviyesi	8.475	4.818	3.657
Lise seviyesi	9.971	5.750	4.221
Yükseköğretim	3.830	2.307	1.523
Toplam	48.670	24.043	24.627

18 Yaş üstü kadın nüfusun eğitim oranlarının yıllar içindeki değişimine bakıldığında, hızlı bir iyileşme görülmektedir. 1990’ların başında yüzde 34’ü okuma yazma bilmeyen kadınların oranı 2008 TÜİK verilerine göre yüzde 15,8 oranına düşmüştür.

Ortaokul mezunu kadınların oranı 1990 yılında yüzde 4,6 iken 2000’de yüzde 6’ya, 2008’de yüzde 14,9’a yükselmiştir. Lise mezuniyeti de aynı yıllarda yüzde 8,4’den 2008’de yüzde 17,1’e yükselmiştir.

Bu verilere karşın kadınların hâlâ erkeklere göre oldukça dezavantajlı bir konumda oldukları görülmektedir.

18+ yaş, kadın, TÜİK			
	1990	2000	2008
Okuma yazma bilmeyen	34,0	23,0	15,8
Bir okul bitirmeyen	4,9	6,5	8,3
İlkokul seviyesi	45,3	45,3	37,7
Ortaokul seviyesi	4,6	6,0	14,9
Lise seviyesi	8,4	13,8	17,1
Yüksekokul	2,7	5,4	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

KONDA verilerindeki yaş gruplarına göre kadınların eğitim oranlarına bakıldığında kuşaklar arasında oldukça önemli farklar görülmektedir. Bir başka deyişle son yirmi yılda kadınların eğitiminde önemli mesafeler alındığı görülmektedir. Öte yandan da erkekler ile kıyaslandığında kadınların onyıllar içinden gelen dezavantajlı konumlarının hâlâ sürmekte olduğu gözlenmektedir.

Üniversite ve üstü eğitim seviyesinde olanlar 44 yaş üstünde yüzde 5 iken, 28-44 yaş grubunda yüzde 9'a, 28 yaş altında yüzde 14'e yükselmektedir. Lise mezunu olanlar ise 44 yaş üstünde yüzde 9 iken, 28-44 yaş grubunda yüzde 20'ye, 28 yaş altında yüzde 41'e yükselmektedir.

Kadınların yaşa göre eğitim durumu, 2011, KONDA			
	18-28 Yaş	29-43 Yaş	44+ Yaş
Okuma yazma bilmeyen	3	6	21
Bir okul bitirmeyen	2	3	9
İlkokul seviyesi	23	51	49
Ortaokul seviyesi	17	12	7
Lise seviyesi	41	20	9
Üniversite mezunu	12	8	4
Yüksek lisans / doktora	2	1	1
	100	100	100

KONDA bulgularından yaş, eğitim ve çalışma durumlarına bakıldığında eğitim seviyelerinde görülen kısmi iyileşmeye karşın, gerek gelenekler gerekse de istihdam olanaklarındaki yetersizlikler nedeniyle kadınların hayata karşı pozisyonlarında önemli bir değişiklik henüz gözlenmemektedir.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi önceki kuşaklara göre eğitim seviyelerinde önemli artışlar gözlenen 28 yaş altı kadın nüfusun çalışma durumları bu tespiti güçlendirmektedir.

28 yaş altı kadınların arasında lise seviyesinden daha az eğitim almış olanların yalnızca yüzde 10'u çalışabilmekte, yüzde 82'si ev kadını olduğunu söylemektedir. Lise mezunu genç kadınların yüzde 17'si çalışabilirken, yüzde 36'sı ev kadınıdır. Yine genç kadınların üniversite mezunu olanlarının yüzde 46'sı çalışabilmekte, yüzde 11'i ev kadını, yüzde 10'u da işsiz olduğunu söylemektedir.

Kadınlar yaş ve eğitime göre çalışma durumu, 2011, KONDA

Yaş	Eğitim	Çalışıyor	Emekli	Ev kadını	Öğrenci	İşsiz	Çalışmaz halde	Toplam
18-28 Yaş	Lise altı	10	0	82	3	5	0	100
	Lise	17	0	36	34	12	1	100
	Üniversite +	46	0	11	32	10	0	100
29-43 Yaş	Lise altı	9	0	88	0	1	0	100
	Lise	27	0	66	0	5	0	100
	Üniversite +	77	0	19	1	1	0	100
44+ Yaş	Lise altı	5	9	84	0	1	1	100
	Lise	13	26	58	1	1	0	100
	Üniversite +	44	46	10	0	0	0	100

29-43 yaş grubundaki üniversite mezunu kadınların yüzde 19'u, lise mezunlarının yüzde 66'sı ev kadını olduğunu söylemektedir.

44 yaş ve üstündeki üniversite mezunu kadınların yüzde 10'u, aynı yaş grubundaki lise mezunlarının yüzde 58'i "ev kadınıym" demektedir.

Görüldüğü gibi eğitim seviyelerindeki kısmi iyileşme, kadınların hayata ve çalışma yaşamına etkin olarak katılabilmeleri için, zihni ve maddi engelleri aşabilmeleri yönünde henüz yeterli derecede olumlu sonuçlar doğurmamıştır.

6.2. Kadınlarda İstihdam

TÜİK verileriyle bakıldığında kadın nüfusu içindeki işsizlik, erkeklere kıyasla çok daha ağırdır. Kendi işinde, aile işinde, tarımda çalışanların da gerçekte kendi bağ, bahçelerinde çalışanlar olduğu, bu çalışmanın yıllık aktif gün sayısı, herhangi bir kadına ait ve özel bir gelir doğurmuyor oluşu gibi nedenlerle ayrıştırılarak bakılması daha doğru olacaktır.

Toplam kadın nüfusunun yüzde 31'i işgücüne dahil, yüzde 69'u ise değildir. İş gücüne dahil olmayan yüzde 69 kadın nüfusun bileşenlerine bakıldığında, yüzde 46'sı ev kadını, yüzde 7'si öğrenci, yüzde 2,9'u emekli, yüzde 8,1'i çalışamaz halde olduğunu beyan eden, yüzde 5,3'ü de durumu veya çalışmama nedeni bilinmeyen kadın nüfusundan oluşmaktadır.

İş gücüne dahil olan, çalışabilir yüzde 31 oranındaki kadın nüfusun bileşenleri ise, yüzde 9,3'ü tarımda, yüzde 13'ü tarım dışında, yüzde 8,1'i de işsiz şeklindedir. Yani tüm gruplamalara bakıldığında gerçekte çalışan kadın nüfusu, toplam kadın nüfus içinde yalnızca yüzde 13 oranındaki tarım dışı çalışan nüfustur.

Kadın İstihdamı (TÜİK 2009)	Nüfus (000)	%
Ev kadını	12.101	46,0
Eğitim	1.832	7,0
Emekli	763	2,9
Çalışamaz halde	2.143	8,1
Diğer	1.397	5,3
İş gücüne dâhil olmayan kadın nüfus	18.236	69,0
Tarımda çalışan	2.446	9,3
Tarım dışı çalışan	3.425	13,0
Mevsimlik çalışanlar	67	0,3
Toplam işsiz	2.143	8,1
Çalışabilir kadın nüfus	8.081	31,0
Toplam kadın nüfus	26.317	100,0

7. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

7.1. Araştırmanın genel tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma ve bulgular, KONDA Mart'11 Barometresi araştırmasında KADER Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği için sorulan soruların ve KONDA araştırmaları veri havuzundaki ilgili bulgulara dayanmaktadır.

KONDA Mart'11 Barometresi Araştırmasının saha çalışması 5-6 Mart 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki kadın adaylar ve kadına dair değer ve tutumları, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

7.2. Araştırmanın kapsamı

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin

- Kadın adaylara bakış, siyasi tercihlere etkileri;
- Toplumsal yaşamda ve siyasette kadına bakışı, değerleri ve tercihleri ve kanaatlerini öğrenmek ve ölçmek

için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

7.3. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı nüfus büyüklükleri ile 29 Mart 2009 yerel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında 36 ilin, merkez dâhil 180 ilçesinde 308 mahalle ve köye gidilmiş ve 5434 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	36
Gidilen ilçe	180
Gidilen mahalle/köy	308
Görüşülen denek	5434

	Düzey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Tekirdağ, Balıkesir, Edirne
3	Ege	İzmir, Manisa, Denizli, Muğla
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Düzce
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Antalya, Adana, Mersin, Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas
8	Batı Karadeniz	Bartın, Samsun, Karabük
9	Doğu Karadeniz	Trabzon, Rize, Ordu
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum, Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

Araştırmanın hata payı %95 güven aralığında +/- 1,3'tür.

8. EK: HAYAT TARZI KÜMELERİ

8.1. Endişeli Modernler

Endişeli Modernler, ülkenin modernliğinin, eğitiminin, batılılığının ve kentliliğinin sembolü olan bu kümedekiler hem yüksek gelire hem de yüksek eğitim seviyesine sahipler.

Çoğunluğu lise veya üniversite mezunu iken anne ve babaları da diğere kümelerdekilere kıyasla oldukça eğitilmiş.

Özel sektör çalışanı, memur ve öğrencilerin, özellikle de gençlerin çoğunlukta olduğu, her üç İstanbullu'dan birinin yer aldığı bu kümedekiler, diğer kümelere göre en yüksek gelir grubunu oluşturuyor. Kendi hayatlarında çok özgürlükçü ve kadına saygılı tavra sahip olmalarına rağmen, ülke hayatına bakışlarında pek demokrat değiller. Gelenekle olduğu kadar dinle de ilişkileri zayıf ve beklenebileceği gibi laiklik ekseninin laik ucunda duruyorlar. Eğer ülkede bir kutuplaşma varsa, laik kutbu bu küme oluşturuyor. Hayata çok kötümser bakıyorlar.

Tüketim alışkanlıkları, yaşam tarzları, sahip oldukları ile ülke ortalamalarından çok farklı bir konumdalar ve çok farklı bir hayat yaşıyorlar.

Endişeli modernlerin yüzde 93'ü gazete okuyor, yüzde 80'i internete giriyor, yüzde 70'i kitap okuyor. Çoğunluğu metropollerde apartman dairelerinde oturuyorlar. Lokantaya, konsere, sinemaya, tatile sık gidiyorlar.

8.2. Mazbut Modernler

Fikirleri açısından oldukça modern ve özgürlükçü olan bu küme aynı zamanda, en laik ve en kötümser küme. Kentli ve orta seviyede eğitilmiş olan Mazbut Modernler'in kadınları pek çalışmazken, erkekleri çoğunlukla işçi veya emekli profili gösteriyor.

Gelir seviyesi ortalarda olan kümenin, şehir yaşamında mücadele etmeye devam ettiği, kültür seviyesi başkalarına göre biraz yüksekken araba almak, lokantaya, tatile gitmek gibi bazı modern yaşam sembollerini, daha dar gelirli bazı kümeler kadar bile gerçekleştirememesinden ve bazı geleneksel görüşlerinden anlaşılıyor. Alevilerin yarısından fazlasının bu kümede bulunmasından da dolayı, ibadetle ilişkisi en zayıf küme olduğu görülüyor.

Mazbut Modernler'in hayata oldukça kötümser bakıyorlar ve şeriatından korkuyorlar. Laik ve özgürlükçü ama kadına bakışlarında, yaşam alışkanlıklarında geleneksellik devam ediyor. Mazbut Modernler'in yüzde 70'i gazete okuyor, yüzde 25'i kitap okuyor, yüzde 15'i internete giriyor.

8.3. Muhafazakâr Modernler

Eğitim ve gelir seviyesi açısından en üst ikinci sırada yer alan Muhafazakâr Modernler'in oldukça modern bir yaşam biçimi var. Teknolojiye en meraklı, tasarruftan en çok anlayan küme, muhafazakâr modernler. Çoğunluğu erkek olan kümede kadınlar da çalışma hayatına büyük oranda dâhiller.

Muhafazakâr Modernler en demokrat grup olarak da göze çarpıyor. Etrafındakilere karşı otoriter, ülke hayatında son derece demokrat bir karakter gösteriyorlar. Ancak, laiklik, dindarlık ve kadına bakış alanlarında değerlendirmeye alındığında, siyasal muhafazakârlığa hayli yakın değerler içeriyor. Bu yüzden, büyük çoğunluğunu yeni oluşan şehirli, zengin, eğitilmiş dindarların kümesi olarak nitelendirebilir. Muhafazakâr Modernler'in kadınları örtünüyor ancak modayı da takip ediyor. Bu bağlamda bu küme ile en dindar ve muhafazakâr küme olan Dini Muhafazakârlar kümesi arasında birçok paralel nokta görmek mümkün olacaktır.

Eğlence, kültür, tatil ve internet kullanımında modern yaşam tarzını benimsiyor ama yılbaşı kutlamıyorlar. Toplumun yaklaşık dörtte üçü kitap okumaz ve internete girmezken Muhafazakâr Modernler'in yarısı "kitap okuyorum" diyor, yüzde 60'ı interneti kullanıyor ve yüzde 88'i gazete okuyor.

8.4. Kavruklar / Uzaktakiler

Ülkenin en doğusundaki üç bölgede doğmuş olan bu kümenin insanları, ağırlıklı olarak Kürt, kısmen de Arap kökenli. Ancak düşük gelirler, kalabalık haneler, eğitimsizlik, işsizlik, zorla veya görücü usulüyle yapılan evlilikler, dinin ve geleneklerin kadına, farklı kimliklere alan açmayan baskın karakteri ve modern yaşam tarzından uzaklık, katman katman birbirinin üzerine binerek bu kümedekilerin bir araya gelmesinde etnik kökeni neredeyse ilginç bir ayrıntı haline getirmiş.

Buna rağmen iyimserliklerini koruyor; demokrasiden, Avrupa Birliği'nden ve bazılarının partisiyle değil bizzat ismiyle bildiği Tayyip Erdoğan'dan medet umuyorlar.

Yarısı ilkökul diplomalı, üçte biri daha da az eğitilmiş ya da hepten eğitimsiz olan bu küme insanların anne ve babalarının da eğitim seviyesi çok düşük. Annelerin yüzde 82'sinin okuma yazması yok.

Uzaktakiler'in yüzde 61'inin anadili Kürtçe, yüzde 55'inin etnik köken olarak Kürttür. Çoğunluğu görücü usulüyle, yüzde 15 kadarı da aile büyüklerinin karar verdiği kişiyle evlenmek zorunda kalmışlar. Kadınların üçte ikisi başörtüsü, üçte biri türbanla örtünürken, örtünmeyen parmakla sayılı. Yüzde 26'sının hiç sosyal güvencesinin olmaması, yüzde 37'sinin ise Yeşil Kart sahibi olması ne yazık ki şaşırtıcı gelmiyor. Hatta semt pazarından da, süpermarket gibi yerlerden de en nadir olarak alışveriş yapabilen bu küme. Yüzde 61'i gazete okumuyor, yüzde 85'i kitap okumuyor, yüzde 93'ü internete girmiyor.

8.5. Ortadakiler

Bu kümedekiler, eğitim, gelir ve sahiplik konularında Türkiye ortalamasının üstünde bir profil çizseler de, hayata bakışları ve yaşam tarzları konularında Türkiye ortalamasını teşkil ediyor diyebiliriz. Diğer kümeler, toplumun kolayca tanımlanabilen, ortak noktaları daha rahat tespit edilebilen, bazıları uçlarda olan kesimlerinden oluşurken, bu küme için aynı şeyi söylemek mümkün değil.

Diğer bir deyişle, öbür kümelerin değişik konulardaki algı ve fikirlerini uçlara çeken sebepler araştırma bulgularında çok net göze çarparken, bu küme vatandaşlarının radikal fikir ve davranışlardan uzak olmasını gene ortalamaya yakın değerleriyle açıklamak mümkün.

Daha dikkatli incelendiğinde, bu insanların Cumhuriyet projesinden bir şekilde nasibini almış ve karşısında durmamış kesim olarak nitelendirilebileceği görülüyor.

Ortakiler'in erkeklerinin yüzde 56'sı ya işçi ya esnaf, kadınlarının ise yüzde 70'i ev kadını olduğunu söylüyor. Bu küme Türkiye ortalamasına göre biraz daha eğitilmiş: yüzde 43'ü ilköğretim, yüzde 19'u ortaokul, yüzde 34 lise mezunu olmak üzere kümenin neredeyse tümü orta eğitim seviyesinde. Babalarının yüzde 75'inin, annelerinin yüzde 65'inin ilköğretim mezunu olması, genele göre daha iyi eğitim seviyesine işaret ediyor.

Evli olan yüzde 91'lik kesiminin yüzde 57'sinin karşılıklı karar vermiş olması dikkat çekici, çünkü Türkiye genelinde yüzde 70 evlide yüzde 40 karşılıklı karar veren bulgusundan oldukça farklı. Ortadakiler'in yüzde 65'i orta seviyelerde (700-2000 YTL arasında) aylık hane gelirine sahip olduklarını belirtmiş. Sahiplikler de Türkiye ortalamasının üzerinde: yüzde 47'nin evinde bilgisayar, yüzde 51'nin bulaşık makinesi, yüzde 96'sının cep telefonu var. Ehliyet sahibi olanların oranı yüzde 59 ile kümeler arasında ikinci sırada.

8.6. Mahallenin Gençleri

Bu kümenin ana hatlarını birkaç kelime ile özetlemek mümkün: Genç, öğrenci, internet meraklısı, müzik ve spor meraklısı, çoğunlukla erkek. Demografik durumları Türkiye ortalamasına çok yakın. Yani oturdukları bölgeler, hanelerin türü, ev halkının yapısı, sahip oldukları şeyler vb. çarpıcı farklılıklar içermiyor.

Mahallenin gençlerinin değerleri, fikirleri ve korkuları ile ilgili en çarpıcı bulgu, hiçbir çarpıcı bulgu olmaması. Diğer bir deyişle, genç eğitilmiş, müziğe ve spora meraklı bir küme olarak toplumun kalanından çok belirgin bir şekilde ayrılmalarına karşın değerleri, fikirleri açısından toplumun geneli gibi düşünüyorlar. Ancak, değerlerinin ve fikirlerinin de Türkiye ortalamasına bu kadar yakın olması bir anlamda ürkütücü. Genç neslin, aldıkları eğitimin de etkisiyle daha açık fikirli, daha demokrat, kadınlara daha saygılı olmasını beklerken, 15-24 yaş gençlerin yarısının dâhil olduğu bu küme oldukça muhafazakâr.

Bu kümenin en çarpıcı özelliği, genç olmaları: yüzde 60'ı 20 yaşının, yüzde 86'sı 24 yaşının, yüzde 99'ı 35 yaşının altında. 15-24 yaş grubundaki gençlerin yarısı bu kümede gruplanmış. Hiçbiri henüz evlenmemiş. Mahallenin Gençleri, ya ortaokul-lise mezunu ya da üniversitede öğrenci.

Mahallenin Gençleri'nin yüzde 93'ünün cep telefonu, üçte birinin kredi kartı, üçte birinin ehliyeti var. Evlerinde bilgisayar, araba ve video göstericisi olma durumu Türkiye ortalamasına göre daha yüksek: sırasıyla yüzde 44, yüzde 49 ve yüzde 75. Örtünenlerin oranı: yüzde 10 başörtüsü, yüzde 7 türban.

Bu gençlerin yüzde 82'si gazete okuyor, yüzde 70'i internete giriyor, yarısı düzenli kitap okuyor ve yine yarısı radyo dinliyor.

8.7. Dini Muhafazakârlar

Eğer Türkiye'de muhafazakârlık ve dindarlık konusunda bir kutuptan bahsedeceksek bu küme bu kutbu ifade edecektir. Çoğu değeri, tercihi ve tarzı siyasi muhafazakârlıkla paralellik gösteren bu küme siyasi tercihleriyle de Ak Parti'nin kalesi karakteri gösteriyor. Başka kümelerde de görülebilecek dindarlık ve muhafazakârlığa sahip olan kümenin büyük kısmının metropollerde yaşadığını anımsatmak ve sahip olduğu tutuculuğun kaynağının gelenek değil birebir dindarlık olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Dini Muhafazakârlar'ın demografik özelliklerine dair en dikkat çekici veri, kadınların yüzde 90'ının ev kadını olması. Zira evli olanların oranı yüzde 95 ile kümeler arasında başı çekiyor. Kümenin sadece üçte biri eşiyile karşılıklı karar vererek evlenmiş durumda.

Bu kümenin en belirgin özelliği dindar ve muhafazakâr bir grup olması. Laiklik ekseninde en anti-laik noktada duran bu küme insanları türban ve başörtüsünün neredeyse her yerde serbest kılınmasından yana. Din ve devlet işlerinin ayrılmasına ise “ne doğru ne yanlış” cevabını veriyor. Diğer yandan farklı din ve mezheplerle ilgili de muhafazakâr bir tutuma sahip. Gelin veya damadının farklı din, mezhep veya etnik kimlikten biriri olması fikrine en fazla karşı duran küme, yine bu küme.

Kadın hakları ve özgürlüğü konusunda en tutucu olma özelliğini elden bırakmayan bu küme, kadınların erkeklerin elini sıkması, eşinden izin almadan çalışması, kürtaj yaptırmaya karar vermesi veya tüp bebek sahibi olması gibi konularda en karşı noktada duruyor. Yüzde 90 kendini dindar ve sofu olarak nitelendiren Dini Muhafazakârlar'ın arasında “dinin gereklerine inanmıyorum” veya “inançsızım” diyen hiç kimse olmazken, sadece yüzde 8'i kendini dinin gereklerini yerine getirmekte yetersiz görüyor. Sadece yüzde 2'si örtünmeyen kümede türban oranı da yüzde 30 ile dikkat çekiyor.

Sadece yüzde 55'i gazete okuyan, yüzde 15'i interneti kullanan ve yüzde 30'u “kitap okuyorum” diyen kümenin televizyon ve gazetelerle ilgili tercihlerinde de siyasi ve dini ifade rol oynuyor.

8.8. Kırsal Gelenekselciler

Yüzde 15,8 ile sayıca en büyük olan bu kümeyi en iyi, kırsal kesimde yaşamaları ve çiftçi kökenli olmaları tanımlıyor. Şehre göçmeyip köyde kalmış olan (yüzde 72 kırsal kesimde yaşıyor) bu çiftçi çocukları, kısmen isteyerek, kısmen mecburiyetten geleneksel değerlere ve yaşam tarzına bağlı kalmış. Muhafazakârlıkları ve ataerkil, baskıcı bakış açıları, esasen dinden değil, geleneklerine bağlılıktan kaynaklanıyor. Ekonomik açıdan en gerideki üç kümeden biri olmalarına rağmen, kırsal kesimdeki hayat olanaklarından oluşan bir dünyada yaşayan bu insanlar, yaşam biçimlerinin ve sahip olduklarının modern yaşam tarzına uymamasını diğer fakir kümeler kadar dert etmiyorlar. Çiftçi olduklarından, kuraklık en büyük dertleri.

Ülkedeki tüm çiftçilerin yarısı bu kümede yer alıyor. Çiftçiliğin çok belirleyici bir özellik olduğu diğer verilerde de belli: Kümedekilerin üçte biri çiftçi, dörtte üçü çiftçi çocuğu. Buna karşılık bu kümede özel sektör çalışanı, memur veya öğrenci ile karşılaşmak mümkün değil.

Bu kümenin düşünce yapısı ve yaşam biçimini, kırsal kesimdeki geleneksel değerler ve alışkanlıklar şekillendirmiş. Muhafazakârlıkları epeyi belirgin ancak bu muhafazakârlık, belli bir hayat görüşünü başkalarına kabul ettirmeye çalışan veya siyasi bir güdüyü esas alan değil, daha çok zaten alternatifini pek olmayan, var olan değerleri olduğu gibi korumaya yönelik bir muhafazakârlık.

Bu kümedeki insanların gündelik yaşam alışkanlıklarında erkeklerin kahveye gitmesi, alışverişin semt pazarında yapılması ve ibadetin önemli yer tutması ön plana çıkıyor. Bunun yanı sıra, gazete, kitap, internet gibi medya ve kültürle ilişkileri oldukça zayıf. Ancak dörtte biri gazete okuduğunu söylerken ancak onda biri kitap okuyor. İnterneti ise hiç tanımıyorlar.

8.9. Hayata Tutunanlar

Bu kümedekileri çok kısa bir anlatımla varoşlarda dar gelirleriyle hayata tutunmaya çalışan ev kadınları olarak tanımlayabiliriz. Kümenin yüzde 84'ü kadınlardan oluşuyor. Evlilikler çoğunlukla görücü usulü ve daha az oranda aile zoruyla gerçekleşmiş. Henüz evlenmemiş neredeyse hiç kimsenin olmadığı bu kümedekiler çoğunlukla kadın olmalarının yanı sıra, çoğunlukla çalışmıyorlar: yüzde 79 ev kadını olduğunu söylemiş.

Ev kadınlarının kendi başlarına bir küme oluşturmuş olmaları, hayata bakışları ve yaşam tarzı açısından, toplumun diğer kesimlerinden farklı olduğuna işaret ediyor. Her üç ev kadınından ancak birinin bu kümede yer aldığını da not etmek gerekir. Bu kümedekiler, ortalama 5 yıl ile en düşük eğitim seviyesine sahip ve en düşük gelirli 3 küme içerisinde yer alıyor. Öncelikle ortalama 5 yıl ile bu kümedekilerin eğitim seviyesi, tüm kümeler arasında en düşüğü. On kişiden ikisinin okuma yazma bilmediği, altısının ilkökul mezunu olduğu kümede, üniversite mezunu hiç yok, lise mezunu ise parmakla sayılı. Gelir seviyesi ise kırsal kesimde yaşayan Kırsal

Gelenekselciler kümesi ile doğu bölgelerinde yaşayan 4. kümeden sonra sondan üçüncü sırada.

Değerleri ve fikirleri, memleket sorunları ile ilgilenecek halleri olmadığını, öncelikle kendilerini kurtarma dertleri olduğunu gösterirken, modern yaşam biçimini tarif eden birçok alışkanlığa hiç sahip olmadıkları gibi, en düşük sahipliğın de bu kümede olduğu görülüyor. Dindarlık ve muhafazakârlık kümede oldukça baskın karakterler. “Kadının adı yok” deyimi hem kümenin kendisini hem de kümenin fikirlerini yansıtıyor.

Hayata Tutunanlar’ın daha çok içine kapanık yerel bir bakış açısına ve antilaik tavra bir sahip olduklarını, özel hayatlarında oldukça baskıcı olduklarını söyleyebiliriz. Endişenin bu kümedekilere hakim bir duygusu olduğunu söyleyebiliriz. Tahmin edilebileceği gibi en çok parasız kalıp başkalarına muhtaç olmaktan korkuyorlar. Geleneklerden kopmaktan da korkuyorlar. Can güvenliklerinin tehlikeye girmesinden en çok bu kümedekiler korkuyor.

Gıda alışverişlerini de, giyim alışverişlerini de semt pazarlarından, küçük yerlerden yapıyorlar ve süpermarket, hipermarket gibi büyük alışveriş merkezlerine pek gitmiyorlar.

Namaz kılmak, oruç tutmak, evdeki erkeklerin Cuma’ya gitmesi ise ibadetlerini sık sık yapan dindar bir küme olduklarına işaret ediyor. Yılbaşını nadiren kutlayışları, kadınların kolsuz bluz veya mayoyu neredeyse hiç giymiyor oluşları da muhafazakârlıklarını teyit ediyor.

Bunların dışında genel olarak modern yaşam biçiminin ipuçları olarak değerdendirdiğimiz birçok alışkanlığın ve ilgi alanının, bu kümedekilerin hayatında yeri olmadığını görüyoruz. Bu kümede medyaya ve kültürel ürünlere de ilgi az: yüzde 73 gazete okumuyor, yüzde 90 kitap okumuyor, yüzde 98 internete girmiyor.